

LAKS to the Future

Rapport

Loopbaanoriëntatie en -begeleiding op
middelbare scholen volgens scholieren

Landelijk Actie Komitee Scholieren

12 april 2018

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
1. Inleiding	4
2. LAKS en LOB.....	5
3. De Scholierencongressen	6
3.1 LAKS to the Future.....	6
3.2 Het programma van de congressen.....	7
4. Resultaten	9
4.1 Resultaten enquête	9
4.2 Debat.....	11
4.3 Levensweg.....	16
5. Bevindingen	20
6. Conclusie en aanbevelingen	21
6.1 Patronen	21
6.2 Scenario's	22

VOORWOORD

Beste lezer,

Voor u ligt het rapport dat het LAKS schreef naar aanleiding van onze Scholierencongressen 2017-2018. Het LAKS is al jaren bezig loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) in Nederland te verbeteren. Het was dan ook geen lastige onderwerpkeuze voor onze congressen dit jaar. Op acht congressen door het hele land vroegen wij scholieren het hemd van het lijf en lieten wij hen tegelijkertijd zelf aan de slag gaan met concepten en ideeën. De herkomst van de resultaten die u in dit rapport terugvindt, varieert van een tamelijk serieuze enquête, een oplossingsgericht spel tot een vrij debat. Uit al deze informatie kunnen wij als het LAKS een mooie visie halen die ons de komende jaren kan voeden in het vormen van en lobbyen voor goed beleid.

Wij hopen met dit rapport het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, beleidsmakers, schoolleiders en docenten een goed beeld te geven waar we staan in de ontwikkeling van LOB. De oplossingen die wij in dit rapport aankaarten zijn relevant en van deze tijd. We hopen dan ook dat deze de lezers aan het hart gaan en dat er serieus gekeken gaat worden naar de mogelijkheden. De grootste wens is dat scholen hun eigen scholieren daarbij gaan betrekken.

Allerlaatst willen graag onze dank betuigen aan iedereen die dit rapport, maar met name de congressen zelf, mogelijk heeft gemaakt. Alle scholieren die naar onze congressen zijn afgereisd om iets te veranderen aan hun onderwijs en open stonden voor ideeën van anderen, jullie allermeest bedankt. Alle locaties waar wij gebruik van mochten maken, vaak met ontzettend goede gastheren en -dames. Zonder jullie was dit natuurlijk ook niet mogelijk geweest. En *last but definitely not least*, onze fantastische beleidsmedewerkers die ons de hele weg hebben bijgestaan om notulen te maken, ideeën te realiseren en ons te ondersteunen bij het hele proces, dank jullie wel.

Wij wensen u veel leesplezier en inspiratie en gaan graag met u in gesprek over onze bevindingen!

Jordy Klaas en Maroussia van Gerven, bestuur LAKS 2017-2018

12 april 2018, Utrecht

1. INLEIDING

Het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS) vertegenwoordigt bijna een miljoen scholieren in Nederland: jongeren die aan het begin van hun leven en carrière staan. Het voortgezet onderwijs (VO) is bij uitstek de plaats in de maatschappij waar mensen de kans krijgen zich te ontplooiën en zich voor te bereiden op de vervolgopleiding en loopbaan die nog komen. Het voortgezet onderwijs en VO-scholieren verdienen daarom alle aandacht en energie. Dat komt niet alleen de scholieren ten goede, maar ook de rest van Nederland. Op scholen is er ruimte voor loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB), die voornamelijk gericht is op de ontwikkeling van de scholier op school en daarna. Veel scholen richten LOB-programma's in op enkel de profielkeuze en het opleidingstraject van de scholier. Echter, LOB kán veel meer zijn dan dat.

LOB is iets dat -in principe- al op veel scholen goed gaat. Decanen organiseren meeloopdagen, snuffelstages; mentoren voeren individuele gesprekken over profielkeuze en je vervolgstudie; docenten besteden tijdens de lessen aandacht aan het belang van hun vak voor je toekomst (het leren schrijven van een CV bijvoorbeeld). Over deze (en meer) onderwerpen ontvangt het LAKS regelmatig vragen en klachten, zowel via ons informatiecentrum, als op ledenactiviteiten en panels. Het LAKS wil graag uitzoeken wat scholieren verstaan onder 'goede' LOB. Veel scholieren vallen namelijk uit in het vervolgonderwijs door verkeerde studiekeuze, geen goede motivatie, etc. Keuzes maken blijkt in elk geval een stuk lastiger dan we vaak aannemen. Hoe kan goede LOB je daarop voorbereiden?

Om deze vragen te beantwoorden en LOB verder te onderzoeken, organiseerde het LAKS in het voorjaar van 2018, acht Scholierencongressen met de titel: LAKS to the Future. De congressen werden initieel georganiseerd om bij scholieren zelf het belang van LOB aan te stippen, hen bij de ontwikkeling te betrekken, en aan scholen te laten zien dat er interesse en behoefte is onder scholieren. De resultaten van de congressen dragen bij aan de brede impuls om LOB professioneler te regelen in het voortgezet onderwijs. Wat daarbij bleek uit de enquête en wat er tijdens de debatten werd besproken, is dat scholieren zelf een duidelijke voorkeur hebben voor de inrichting van LOB, naast dat ze een professionele inrichting toejuichen. Dit onderzoek dient daarmee als monitor van LOB. Dit document zal daarom de dualiteit van de ontwikkeling aankaarten, namelijk de ontwikkeling van LOB zelf, en de gerichte (of specifieke) invulling van die LOB.

2. LAKS EN LOB

Het LAKS vindt loopbaanoriëntatie en -begeleiding heel belangrijk! Veel scholieren vinden het maken van een keuze moeilijk. En niet alle scholieren, scholen en ouders realiseren zich dat je al heel vroeg een keuze moet maken. Daar kan je later de dupe van zijn. Vooral op het HBO vallen scholieren uit, bij sommige opleidingen soms zelfs de helft van de eerstejaars. Wij denken dat als je al vanaf de brugklas leert begrijpen waarom je naar school gaat en bevraagd wordt over wat je wil in de toekomst, dat je betere studiekeuzes maakt en doelen stelt. Dat bespaart de scholieren veel stress en verdriet.

Daarom lobbyden we de afgelopen twee jaar voor meer LOB in het voortgezet onderwijs. In 2016 werd er door VVD kamerlid Duisenberg een motie hierover ingediend. Hij verzocht het Ministerie van Onderwijs, cultuur en wetenschappen met minimale normen te komen voor goede LOB. Het LAKS ging samen met de VO-raad (vereniging voor schoolbesturen) en twee decanenverenigingen hierover in gesprek. Ook voor de andere onderwijssectoren (MBO, HBO en Universitair) werden zulke onderhandelingen gevoerd.

Op 8 maart is het akkoord voor het voortgezet onderwijs getekend in de vorm van een ambitieagenda. Dit houdt in dat er met alle betrokken organisaties afspraken zijn gemaakt over hoe LOB er in de toekomst uit moet gaan zien. Niet iedereen was het eens over wát nu precies LOB is en hoe je dat op scholen dient te regelen. Daarom laat het akkoord veel ruimte open voor scholen om daar zelf invulling aan te geven. Belangrijk is echter wel dat ze er iets mee gaan doen. Nieuw is dat scholen voortaan LOB moeten opnemen in het schoolplan. Het schoolplan is een belangrijk document voor scholen. Hierin wordt het beleid opgetekend.

De bedoeling is dat schoolbesturen en schoolleiders zich achter de oren krabben en er mee aan de slag gaan zodat de decanen en mentoren weten wat ze te doen staat. Ook de Onderwijsinspectie gaat er op toezien dat scholen LOB-beleid (in)voeren. Dus we hopen op een verbetering.

3. DE SCHOLIERENCONGRESSEN

In het schooljaar 2014-2015 introduceerde het LAKS voor het eerst de Scholierencongressen. Het toenmalige bestuur was op zoek naar een geschikt gremium om de mening van een groot aantal scholieren te verzamelen en hen actief te betrekken bij het beleid van het LAKS. Uit deze wensen kwamen de Scholierencongressen voort, die in het schooljaar 2014-2015 werden georganiseerd omtrent het thema 'motivatie'. Sindsdien heeft LAKS elk schooljaar een reeks Scholierencongressen georganiseerd.

3.1 LAKS TO THE FUTURE

In het voorjaar van 2018 organiseerde het LAKS acht regionale Scholierencongressen in Nederland over het thema loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB). Het LAKS was tot op dat moment zeer actief betrokken bij de vormgeving en kadering van LOB op landelijk niveau. Het was echter op grote schaal nog niet bekend wat de achterban van het LAKS vindt wat onder goede LOB valt.

Het doel van de acht regionale Scholierencongressen was scholieren het belang laten inzien van LOB, de dynamiek van LOB (tussen scholier-decaan-mentor-ouders) te onderzoeken, input te verzamelen van scholieren over de vormgeving van LOB, en breder getrokken input over hoe het onderwijs vormgegeven zou moeten worden. Elke reeks Scholierencongressen heeft daarnaast het doel gehad de naamsbekendheid van het LAKS te vergroten, en scholieren aan te zetten tot deelname aan debat en kritisch denken over het onderwijs.

De regionale Scholierencongressen vonden plaats op een centrale plek in de provincie in een provincie- of stadhuis. Een Scholierencongres is daarmee een plek waar een groep van 40 tot 70 scholieren uit de omgeving samenkomt om met elkaar uit te wisselen en te delen wat hun ervaringen zijn in het onderwijs en op school. Het heeft veelal een plenaire vorm, waarbij scholieren worden aangezet tot overleg, discussie, creatief denken en denken buiten de kaders. Dit wordt nagestreefd door op verschillende werkvormen in te zetten, zoals het doen van spelletjes, het organiseren van een debat, het afnemen van een enquête, brainstormen over nieuwe plannen. Hetzelfde geldt voor de reeks van acht Scholierencongressen die in het voorjaar van 2018 plaats vonden.

Aan de congressen hebben in totaal 298 scholieren meegedaan. Alle schoolniveaus en leerjaren waren tijdens de congressen vertegenwoordigd. Scholieren van praktijkonderwijs tot gymnasium hebben deelgenomen. Per Scholierencongres was het aantal deelnemers als volgt:

- Den Bosch (Noord-Brabant), 10 januari, 28 deelnemers
- Haarlem (Noord-Holland), 2 februari, 55 deelnemers
- Leeuwarden (Friesland), 8 februari, 14 deelnemers
- Maastricht (Limburg), 27 februari, 36 deelnemers
- Utrecht (Utrecht), 13 maart, 42 deelnemers
- Den Haag (Zuid-Holland), 20 maart, 62 deelnemers
- Zwolle (Overijssel), 27 maart, 40 deelnemers
- Arnhem (Gelderland), 9 april, 21 deelnemers

3.2 HET PROGRAMMA VAN DE CONGRESSEN

De Scholierencongressen van het voorjaar van 2018 hadden een divers programma, opgebouwd uit verschillende werkvormen. De keuze voor verschillende werkvormen is bewust gemaakt om de deelnemers gemotiveerd te houden, maar ook om aan de verschillende doelstellingen van de congressen te voldoen. Na elk Scholierencongres heeft het LAKS het programma geëvalueerd. Dit heeft er soms toe geleid dat het programma enigszins is aangepast. Zo zijn er twee stellingen gewijzigd en zijn de rondes van het spel 'Levensweg' veranderd.

Opdrachten in duo's

Na de opening van een congres startte het programma met het onderdeel 'Toekomst voorspellen'. Deelnemers moesten een tweetal vormen met een voor hen onbekende scholier. Elk duo kreeg de opdracht zes vragen aan elkaar te stellen, om elkaar te leren kennen, maar ook om voor elkaar te voorspellen hoe de toekomst van de ander er uit gaat zien. Vervolgens werd plenair besproken wat de voorspellingen waren, en of de voorspelling klopt met het toekomstbeeld van de scholier zelf.

LOB-enquête

Aansluitend werd scholieren gevraagd een enquête over LOB in te vullen. Scholieren werd gevraagd wat hun school aan LOB doet, wat zij binnen LOB de belangrijkste activiteiten vinden en wat meer willen doen met betrekking tot LOB. Later in dit rapport wordt teruggeblikt op de resultaten van de enquête. De resultaten van de enquête zijn tevens toegevoegd als bijlage in de eindversie van dit rapport.

Debat

Elke reeks Scholierencongressen wordt er gedebatteerd door de deelnemende scholieren: zo ook deze editie. Dit heeft de reden dat uit een debat veel input gehaald kan worden door het LAKS, maar het ook een vorm is die de participatie van scholieren kan vergroten. Dit schooljaar werden er per congres vier stellingen aan de groep voorgelegd. In totaal zijn er zes stellingen gebruikt. Deze zijn als volgt: Een goede decaan is fulltime, en geeft niet ook nog eens les; Hoe scholen LOB moeten geven, zou wettelijk moet worden vastgelegd; Slechte LOB zorgt voor ongelijke kansen voor scholieren; LOB moet maatwerk zijn; Een scholier is zelf verantwoordelijk voor goede LOB en; Je moet een gesprek met de decaan hebben gehad om een studie te mogen kiezen.

Levensweg

Het laatste onderdeel van het programma was een eigen versie van het spel 'Levensweg'. Dit spel had als doel scholieren uit te dagen buiten hun huidige kaders van LOB te denken. We zien namelijk vaak dat voor veel scholieren LOB vooral in het teken van profiel- en studiekeuze staat. Tijdens het spel kregen scholieren, in groepen van zes, een probleem voorgelegd die iedere scholier kan overkomen. Alle groepjes kregen de opdracht om te bedenken hoe LOB een rol kan spelen in het oplossen of voorkomen van het probleem.

Afsluiting

Na het spel 'Levensweg' heeft het LAKS zich elke keer beraad op de winnaar van een Scholierencongres. Dit is een scholier die tijdens het Scholierencongres een uniek of leuke bijdrage heeft gedaan, of enthousiast mee heeft gediscussieerd. Elk congres werd beëindigd met een groepsfoto van alle deelnemers en de LAKS-bestuursleden. Na toestemming van de deelnemers werd de foto gedeeld op de social media kanalen van het LAKS.

4. RESULTATEN

In dit hoofdstuk worden de bevindingen van de Scholierencongressen gepresenteerd. Daarbij wordt ingegaan op de aparte onderdelen: de resultaten van de enquête; de resultaten van het debat; en de resultaten van het spel 'Levensweg'. Het hoofdstuk dat hierna volgt, presenteert bevindingen: waarnemingen die niet direct uit de verzamelde gegevens zijn af te lezen, maar die als congres-overstijgende patronen gezien kunnen worden.

4.1 RESULTATEN ENQUÊTE

Alle deelnemers van de Scholierencongressen werden gevraagd een enquête over LOB in te vullen. Dit heeft geleid tot een respons van 244 complete reacties. Dit aantal komt niet overeen met het aantal deelnemers, wat te is verklaren doordat niet iedere scholier zijn/haar telefoon daarvoor kon gebruiken, en enkele scholieren de enquête samen hebben ingevuld. Scholieren werden gevraagd wat hun school aan LOB doet, wat zij binnen LOB de belangrijkste activiteiten vinden, en wat zij meer willen (doen) met betrekking tot LOB. In de bijlage van de eindversie van dit rapport zijn de directe resultaten gepresenteerd middels grafieken en tabellen.

Zuid-Holland had de meeste deelnemers met een bezoekersaantal van 62. Het kleinste aantal deelnemers was in Friesland (14). Gemiddeld waren er 30 deelnemers per congres. Van de 244 deelnemers kwam 54% van het vwo, en ruim de helft van die groep vwo-scholieren zat in de bovenbouw. 27% kwam van het havo, en krap 20% kwam van het vmbo. Slechts een kwart van alle bezoekers zat in de onderbouw. Dat is begrijpelijk, omdat LOB vaak pas écht aan de orde komt na het kiezen van een profiel. De scholieren uit de onderbouw die wel aanwezig waren, hadden vaak een uitgebreider LOB-traject dan de meeste scholieren, waarbij een coach of mentor een grote rol had. Ook vanuit het havo was de vierde jaarlaag sterk vertegenwoordigd met 62% procent van alle havisten.

4.1.1 Vragen uit de enquête

Wat doet jouw school aan LOB?

De resultaten van de enquête laten zien dat LOB op scholen het meest tot uiting komt in deelname aan activiteiten zoals open dagen van onderwijsinstellingen of het doen van een stage. 'Informatie over studiekeuze' en 'individuele loopbaangesprekken' zijn daarna de meeste voorkomende LOB-activiteiten. Ook beroepentesten komen regelmatig voor. Uit de bespreking van de resultaten ging het daarbij vaak om online tests zoals de Qompas Keuzegids. Deelnemers geven gemiddeld het rapportcijfer 7 aan de begeleiding die zij krijgen bij hun schoolloopbaan. Er is daarbij veel verschil in de gesprekken die scholieren voeren, en de tevredenheid over de activiteiten die scholen organiseren. Tijdens de gesprekken werden deze verschillen aanvullend aangekaart.

Hoe tevreden ben je over LOB bij jou op school?

Uit de resultaten is verder op te maken dat scholieren het meest positief zijn over het moment waarop ze door school worden uitgedaagd na te denken over hun profielkeuze, en over hoe ze door school gemotiveerd worden deel te nemen aan activiteiten die hen helpen bij hun studiekeuze.

Iets meer dan 8% van de ondervraagde scholieren kent een 10 toe aan beide onderdelen van LOB. Hierna volgt de tevredenheid van scholieren over het moment waarop ze door school worden gemotiveerd na te denken over hun studiekeuze. 16,7 % kent een 9 aan dit onderdeel van LOB.

Welke activiteiten vind je het belangrijkste voor jouw LOB?

Scholieren is ook gevraagd wat ze zelf het belangrijkste vinden voor hun LOB. Het bezoeken van activiteiten wordt door de meeste scholieren op nummer één geplaatst, gevolgd door individuele gesprekken.

Waarover wil je nog meer leren?

Als afsluiter is scholieren gevraagd wat ze graag nog willen leren in het kader van LOB. De meeste scholieren geven aan te willen weten welke studies er mogelijk zijn voor hem/haar, gevolgd door de wens om te weten wat zijn/haar kwaliteiten zijn en hoe scholieren zich kunnen voorbereiden op hun verdere carrière.

4.1.2 De Scholierencongressen vergeleken

In de bijlage zijn verschillende resultaten met elkaar vergeleken, waarbij de verschillende congressen zijn uitgezet tegen vragen uit de enquête. Zuid-Holland had relatief de meeste havo-scholieren; Noord-Brabant relatief de meeste vwo-scholieren. Diezelfde verdeling was te zien in het aantal vierdeklassers (relatief 55% in Den Haag) als vierdeklassers (39%). Het aantal onderbouwscholieren, met name brugklassers, leek toe te nemen naarmate er meer congressen hadden plaatsgevonden. Scholieren uit Utrecht zijn over het algemeen meer tevreden met de begeleiding tijdens de schoolloopbaan; scholieren uit Overijssel relatief het minst. De tevredenheid over de gesprekken verschilt behoorlijk bij het aantal deelnemers; het is interessant te zien dat de verschillen tussen scholieren, in elke provincie gelijk is: geen enkele provincie schiet eruit. Hetzelfde geldt voor de uitdaging die komt kijken bij de profielkeuze, en bij de keuze wat een scholier kan en wil.

4.1.3 Resultaten vergeleken naar leerjaar

Tijdens de Scholierencongressen is duidelijk naar voren gekomen dat de intensiteit van LOB verschilt per leerjaar. Dit is vanzelfsprekend, aangezien de keuze voor een profiel of keuze in een bepaald leerjaar wordt gemaakt. Desondanks is het interessant om te onderzoeken of onderdelen van LOB vaker voorkomen in de bovenbouw, of dat de wens om over bepaalde zaken te leren groter is in de onderbouw. Ook kan dit interessante informatie geven over het moment waarop scholen beginnen met voorlichting over de profiel- of studiekeuze.

4.2 DEBAT

Tijdens de Scholierencongressen is er veel gedebatteerd door de deelnemende scholieren. Dit is gedaan aan de hand van vier stellingen per congres. De stellingen konden per congres verschillen. In dit hoofdstuk worden de resultaten van het debat per stelling besproken. Opvallende bevindingen en interessante quotes worden per stelling gedeeld.

Stelling één: Een goede decaan is fulltime en geeft niet ook nog eens les

Deze stelling is tijdens elk Scholierencongres aan de deelnemers voorgelegd. Dit is één van de weinige stellingen die veel verdeeldheid heeft gezaaid onder de scholieren. Veelal waren evenveel deelnemers voor en tegen de stelling. Veel scholieren geven aan een parttime decaan te willen, omdat hij of zij dan ook nog les geeft. In die hoedanigheid kent de decaan een groot aantal scholieren veel beter; de decaan weet wat er speelt in het dagelijks leven van scholieren. Voor een andere, grote groep scholieren weegt dit argument echter niet op tegen het feit dat een lesgevende decaan vaak moeilijk te benaderen is en weinig tijd heeft voor individuele, verdiepende gesprekken.

Scholieren vinden een parttime decaan niet per se een slechte decaan. Ze vinden dat er meer aandacht moet zijn voor het functioneren van een decaan en wat passend is voor een school dan de discussie over een parttime of fulltime decaan. Echter, een decaan heeft veel tijd nodig om scholieren goed te kunnen begeleiden. De keuze voor een fulltime of parttime decaan moet volgens scholieren wel gemotiveerd worden vanuit het belang van scholieren en niet vanwege de kosten die gepaard gaan met een het instellen van een fulltime decaan. De hoge uitval van eerstejaars studenten in hun vervolgopleiding werd benoemd als een groot probleem, waarvoor het verplichten van fulltime decanen een tijdelijke maatregel kan zijn.

Scholieren vinden het belangrijk dat een decaan ook lesgeeft. De decaan moet leservaring hebben, om zich in te kunnen leven in de belevingswereld van scholieren. Scholieren geven aan dat een lesgevende decaan meer zichtbaar is en de scholieren op school beter kent. De deelnemende scholieren gaven wel aan dat een scholier altijd naar de decaan moet kunnen. De ervaring is nu dat veel decanen ook nog toetsen moeten nakijken en lessen moeten voorbereiden. Veel scholieren geven aan een decaan te hebben die weinig aanwezig is. Dat vinden ze heel vervelend. Scholieren geven aan dat dit niet in lijn is met wat de decaan tegen scholieren zegt, namelijk dat hij/zij altijd beschikbaar is voor vragen van scholieren. "Wees daar dan eerlijk over en communiceer helder over de momenten waar je als decaan beschikbaar bent", gaven scholieren ons mee.

Volgens andere scholieren moet een decaan een onafhankelijke persoon zijn die niet lesgeeft. Docenten bouwen tijdens hun lessen een relatie op met scholieren, waarbij de ene relatie meer positief is dan de andere. Scholieren willen in het contact met hun decaan daar niet door worden beïnvloed. Scholieren willen voor vragen over hun loopbaan naar één aanspreekpunt toe kunnen die veel beschikbaar is. LOB kan namelijk nooit genoeg zijn. Een fulltime decaan kan veel meer kennis over LOB vergaren en scholieren meer hulp bieden wanneer nodig. Het geeft een decaan ook de tijd om zich te verdiepen in ontwikkelingen op LOB en het decanaat te blijven vernieuwen.

Deze discussie heeft daarnaast de volgende bevindingen opgeleverd:

- Fulltime decanen worden geassocieerd met 'in hun hokje blijven'.
- Scholieren associëren decanen vaak met een man.
- Paradox: decaan moet wél een docentenopleiding en -ervaring hebben, maar moet/mag geen les geven zodat hij/zij volledig de functie van decaan kan bekleden.
- Paradox: wel met iedereen een individueel gesprek, maar geen fulltime decaan.
- Hoe groter de school, hoe meer keuzevrijheid er moet zijn om naar een andere decaan toe te stappen.
- Het heeft de voorkeur dat een decaan het 'vak LOB' geeft.
- Suggestie: een decaan als oud-leraar of leraar die nog af en toe lesgeeft.
- De term 'decaandocent' werd door een scholier geopperd om de lading van de parttime decaan mee te dekken.
- Ook de reguliere docenten zouden LOB-zaken moeten verwerken in hun lessen.
- Als een decaan het leuk vindt om een vak te geven, moet hij/zij die kans krijgen.
- Scholieren zien het onderscheid niet goed tussen docent en decaan, en zien de decaan niet als een soort coach/loopbaancoach.

Stelling twee: Hoe scholen LOB moeten geven, zou wettelijk moet worden vastgelegd

Voor deze stelling geldt tevens dat er op elk Scholierencongres over gediscussieerd is. Scholieren waren over deze stelling minder verdeeld; er waren meer scholieren het oneens met de stelling. Opvallend was dat tijdens deze stelling ook meer werd veranderd van mening.

Er moet wel iets over LOB in de wet staan. LOB in de wet moet er ook voor zorgen dat scholieren weten waar ze recht op hebben. De wet moet echter alleen laten zien wat er op basisniveau aan LOB gedaan moet worden. Het moet niet de vrijheid van scholen wegnemen om het zelf in te vullen. Wetgeving moet wel nastreven dat scholieren de kans krijgen LOB te volgen. Er moet ook iets van verplichting voor scholieren in zitten, omdat niet elke scholier gemotiveerd is LOB te volgen. Daarnaast kan wetgeving voorkomen dat scholieren ongelijke toegang hebben tot goede LOB en er daardoor ongelijkheid in ontwikkeling en begeleiding ontstaat. In de wet moet komen te staan hoe scholieren kunnen worden geleid naar een vervolgstap, maar de invulling ervan moet aan scholen gelaten worden.

Het is goed om in kaart te krijgen wat er gedaan moet worden, maar scholen moeten wel enige vrijheid hebben om zelf te bedenken hoe LOB er uit moet zien. Dit omdat zowel scholen als scholieren behoorlijk van elkaar verschillen. De wet kan vooral praktische oplossingen voorschrijven, zoals het geven van verlof voor open dagen.

De angst voor het volledig vastleggen van LOB in de wet is dat scholen het gaan afvinken en daarmee aan de regelgeving voldoen, zonder er zelf invulling aan te hoeven geven. Conclusie: maak richtlijnen voor LOB die verplicht zijn, maar geef wel speling.

Voor elke scholier is iets anders belangrijk. Formalisering in de wet kan die verschillende belangen in de weg zitten. Het belangrijkste voor scholieren is dat er een goede vorm van LOB is. Er is echter nu te veel onduidelijkheid, en er wordt te weinig LOB gegeven. Het is prettig als er dan duidelijkheid ontstaat: een wettekst formaliseert dat. Verder zijn er richtlijnen nodig, zodat scholen zelf de ruimte hebben voor invulling.

Scholieren zijn bang dat een minimum aantal LOB-lessen, de scholieren onnodig verplicht. Daarnaast maakt het vastleggen van LOB in de wet het onmogelijk om LOB te differentiëren per leerling, school en schoolniveau. Echter, als leraren daardoor gedemotiveerd raken, zit die fout bij de leraar en niet bij het verplichte karakter van LOB, vinden scholieren.

Geconcludeerd werd dat er wel een basis voor LOB in de wet moet staan, en dat er verder richtlijnen moeten zijn waar een school van mag afwijken. De basis voor LOB moet vooral bestaan uit de onderwerpen waarover scholieren moeten leren binnen LOB. Daarnaast moeten scholieren op school meer zeggenschap krijgen over de invulling van LOB. De leerlingenraad of de medezeggenschapsraad kan daar iets in betekenen.

Deze discussie heeft verder de volgende bevindingen opgeleverd:

- Scholieren moeten goed op de hoogte zijn van de richtlijnen voor LOB. Scholieren kunnen hierover geïnformeerd worden door de leerlingenraad.
- Scholieren moeten kunnen meepraten over hoe op school invulling gegeven moet worden.
- Er kan gecontroleerd worden op LOB door decanen te vragen te rapporteren aan de Onderwijsinspectie wat ze aan LOB doen of de kwaliteit te controleren aan de hand van een leerlingtevredenheidsonderzoek. Ook kan worden nagegaan of studie-uitval te herleiden is naar bepaalde middelbare scholen en te onderzoeken of het aan hun kwaliteit van LOB ligt.
- De medezeggenschapsraad kan meer controle hebben over het beleid over LOB.
- In de wet moet vastliggen welke onderwerpen binnen LOB gegeven moet worden. Hoe LOB gegeven wordt, bepalen scholen zelf.
- Meer programma's ontwikkelen door de overheid die docenten ondersteunen bij het geven van LOB.
- LOB in de onderbouw moet eerder starten, onder andere met informatie over de keuze voor een vakkenpakket. Eerdere voorbereiding is nooit verkeerd.

Stelling drie: Een scholier is zelf verantwoordelijk voor goede LOB

Deze discussie heeft laten zien dat scholieren erg verdeeld zijn over de vraag of LOB een verantwoordelijkheid is van de scholier zelf. Na een aantal Scholierencongressen is ervoor gekozen om deze stelling weg te laten uit het programma, omdat LOB in eerste instantie niet een kwestie is van wel of geen verantwoordelijkheid van de school zelf. Toch vindt het LAKS het interessant om de bevindingen van deze discussie op een rij te zetten, omdat het inzicht geeft in de rol die scholieren zichzelf toekennen in hun loopbaanoriëntatie. Overigens heeft deze stelling veelal een verdeelde groep opgeleverd, wat laat zien dat scholieren zich verantwoordelijk voelen voor het maken van goede keuzes in hun loopbaan.

Scholieren gaven aan dat het bij LOB om de toekomst van de scholier zelf gaat. Een scholier is er zelf de de dupe van wanneer hij/zij zich niet goed verdiept en oriënteert in de mogelijkheden. Tevens vinden scholieren dat initiatief nemen en verantwoordelijkheid nemen, vaardigheden zijn die je op latere leeftijd ook nodig hebt. Het is goed als je deze vaardigheden ontwikkelt tijdens je middelbare schooltijd. Echter, veel scholieren erkenden dat niet elke scholier assertief genoeg is om daar zelf achteraan te gaan. Tevens is een scholier die de keuze voor een profiel nog moet maken, erg jong en heeft een scholier op die leeftijd nog niet altijd vaardigheden ontwikkeld om die keuze te kunnen maken. Veel scholieren weten op een jonge leeftijd nog niet wat ze leuk vinden en waar ze goed in zijn. Scholieren gaven verder aan dat de kennis over en ervaring met LOB bij scholen ligt. Zij kunnen de handvatten bieden om een scholier te begeleiden. Daarom kan die verantwoordelijkheid niet bij de scholier liggen.

Vanuit deze discussie werd geconcludeerd dat scholieren zelf de verantwoordelijkheid kunnen nemen, maar daarin wel ondersteund moeten worden door school. Tevens moet school faciliteiten bieden om goede loopbaanoriëntatie mogelijk te maken voor scholieren.

Stelling vier: Je moet een gesprek met de decaan hebben gehad om een studie te mogen kiezen

Deze stelling is tijdens twee congressen voorgelegd aan de deelnemers. De stelling is voorgelegd aan scholieren, om te onderzoeken welke rol scholieren zien weggelegd voor een decaan. Na een tweetal Scholierencongressen bleek de stelling niet goed aan te slaan.

Het overgrote deel van de scholieren bleek het niet eens te zijn met de stelling. Ze gaven aan dat er ook andere mensen zijn, naast de decaan, met wie scholieren over hun studiekeuze kunnen praten. Ze noemden voorbeelden, zoals ouders, een oudere broer of zus. Voorstanders van de stelling gaven aan dat niet elke scholier in zijn/haar omgeving iemand heeft met wie gepraat kan worden over een studiekeuze of vervolgstap. Door de decaan deze rol te geven, heeft iedereen de mogelijkheid daarover een gesprek te voeren.

Het viel op dat de tegenstanders van de stelling vrij fel reageerden op de voorstanders. Tegenstanders gaven aan dat het een studiekeuze toch je eigen keuze is en een decaan daar niets over te zeggen heeft. Ook de 'verplichting' zoals genoemd in de stelling, stond hen tegen. Voorstanders van de stelling stelden echter dat een verplicht gesprek met de decaan ook zo voorbij kan zijn en alleen hoeft te bestaan uit een korte checklist.

Uiteindelijk werd geconcludeerd dat een studiekeuzegesprek met de decaan verplicht gesteld kan worden, waarbij scholieren de gelegenheid krijgen dit gesprek af te zeggen. Door het verplichten wordt wel nagestreefd de kansen voor alle scholieren gelijk getrokken.

Deze discussie heeft verder de volgende bevindingen opgeleverd:

- Voorstanders van de stelling gaven aan dat scholieren hun studiekeuze moeten kunnen uitleggen.
- Scholieren gaven aan dat een checklist gebruikt kan worden om de studiekeuze van een scholier naast te leggen.
- Een verplicht studiekeuzegesprek kan ook gevoerd worden met een docent of mentor.

Stelling vijf: Slechte LOB zorgt voor ongelijke kansen voor scholieren

Tijdens het Scholierencongres Limburg heeft een deelnemer gezegd dat LOB in de wet moet worden vastgelegd, zodat alle scholieren gelijke toegang hebben tot begeleiding. Deze uitspraak heeft ertoe geleid dat het LAKS de stelling 'Slechte LOB zorgt voor ongelijke kansen voor scholieren' heeft toegevoegd aan het debat. Opvallend is dat de deelnemende scholieren op een paar Scholierencongressen verdeeld waren over deze stelling, terwijl het LAKS de verwachting had dat het overgrote deel van de scholieren het eens zou zijn met de stelling.

De tegenstanders van deze stelling gaven aan dat scholieren een verkeerde vervolgstap zelf in de hand hebben. Een scholier kan zelf open dagen bezoeken en informatie opzoeken. De eigen verantwoordelijkheid van de scholier kwam in deze discussie weer terug. De deelnemende scholieren vonden dat je loopbaanoriëntatie niet mag laten afhangen van het initiatief van je eigen school. Het is de fout van de scholier zelf als hij/zij niet goed georiënteerd is. Om een scholier te citeren: "Je kunt je eigen horizon creëren!"

Voorstanders van de stelling gaven aan dat slechte LOB ervoor zorgt dat niet elke scholier een gelijke toegang heeft tot kennis en informatie. Een ongelijke toegang tot kennis en informatie leidt ertoe dat niet elke scholier dezelfde kans heeft om op een goede manier begeleid te worden bij zijn/haar loopbaan. Een scholier gaf het voorbeeld van de slechte en de goede wiskundedocent. Als een scholier les heeft van de slechte wiskundedocent, is hij/zij minder goed voorbereid op het wiskunde-examen en heeft hij/zij minder kans om te slagen voor wiskunde. Gedurende het debat werd door de tegenstanders af en toe aangekaart dat scholieren ook buiten school om goed begeleid kunnen worden bij hun loopbaan. Daarop werd gereageerd dat niet iedereen een thuisomgeving heeft waarin hij/zij wordt gestimuleerd, en dat daarin juist de ongelijke kansen schuil gaan.

Geconcludeerd werd dat LOB ervoor moet zorgen dat elke scholier toegang heeft tot kennis en informatie om een goede studie- of profielkeuze te maken, en goed begeleid tot worden naar een vervolgstap. Toch vinden scholieren dat zij zelf ook een verantwoordelijkheid dragen en niet volledig van school afhankelijk kunnen zijn voor begeleiding.

Stelling zes: LOB moet maatwerk zijn

Deze stelling is tijdens drie Scholierencongressen voorgelegd aan de deelnemers. De stelling kwam voort uit het debat over de vraag of een decaan fulltime moet zijn of niet. Veel scholieren vonden dat een decaan niet fulltime hóeft te zijn. Dit leverde bij het LAKS de vraag op of dezelfde groep scholieren vindt dat LOB niet op de individuele scholier gericht hoeft te zijn. Voorstanders van een fulltime decaan gaven namelijk aan dat een decaan anders niet genoeg tijd heeft om met alle scholieren op school een individueel gesprek te voeren. Dit gaf het LAKS de indruk dat een parttime decaan geen maatwerk kan leveren. Vinden scholieren dan dat LOB geen maatwerk hoeft te zijn? Tijdens de laatste twee Scholierencongressen is deze stelling uit het programma gehaald, omdat bijna alle deelnemers van de congressen voor deze stelling zijn. Bijna alle deelnemers van de twee congressen gaven aan dat je schoolloopbaan en de begeleiding die je daarbij krijgt heel persoonlijk is.

Door een paar scholieren werd wel getracht tegenargumenten te bedenken. Ze gaven aan dat bij maatwerk een scholier zelf moet aangeven waar hij of zij behoefte aan heeft. Niet elke scholier durfde dat, vanwege de groepsdruk. Een standaard aanbod van LOB kan dit voorkomen. Ook kunnen gezamenlijke LOB-lessen er voor zorgen dat een scholier buiten de gebaande paden denkt, doordat hij/zij hoort wat medescholieren van plan zijn. Scholieren kwamen er niet uit of LOB op maat zorgt voor gelijke kansen, of juist een standaard aanbod LOB gelijke kansen nastreeft. Door een standaard aanbod van LOB te verplichten, heeft iedere scholier namelijk wel toegang tot dezelfde manier en mate van begeleiding.

Op de vraag hoe een parttime decaan LOB op maat kan leveren, deden scholieren de suggestie dat een decaan per scholier kan inschatten wat aangeboden moet worden aan LOB-zaken. Op deze manier hoeft een decaan zich niet met alle LOB-zaken per scholier bezig te houden. Tevens gaven deelnemers gaven dat het vastleggen van LOB in de wet de mogelijkheid voor een school ontnemt om maatwerk te bieden, voor zowel de scholieren die meer LOB behoeven, als de scholieren die het zelf al uitgestippeld hebben.

4.3 LEVENSWEG

Het spel 'Levensweg' heeft tijdens de reeks Scholierencongressen twee varianten gekend. De eerste vijf congressen bestond het spel uit vier rondes, namelijk de onderbouw, de bovenbouw, het examenjaar en 'na het behalen van het diploma'. Tijdens elke ronde kregen de scholieren, verdeeld in zes groepen, een probleem voorgelegd die een scholier kan overkomen en waarin LOB een rol kan spelen. Elk groepje kreeg de opdracht te bedenken hoe LOB het probleem had kunnen voorkomen of kan oplossen. Na een aantal Scholierencongressen bleek echter dat het spel in deze vorm niet alle vragen van het LAKS beantwoordde. Daarom is ervoor gekozen om alleen in de eerste ronde de probleemkaarten aan de scholieren voor te leggen, en twee rondes anders in te richten. In de tweede ronde kregen scholieren de opdracht te bedenken wat tien richtlijnen voor LOB kunnen zijn. In de derde ronde werd scholieren gevraagd na te denken over de manier waarop gehandhaafd kan worden dat scholen voor goede LOB zorg.

In deze paragraaf delen we de opbrengsten van de twee verschillende versies van het spel 'Levensweg', namelijk de versie waar de groepen scholieren in vier rondes de onderbouw, de bovenbouw, het examenjaar en na het behalen van het diploma doorlopen, en de versie waar scholieren de opdracht kregen om na te denken over richtlijnen voor LOB en de perfecte LOB.

4.3.1 Stellingen per fase

Onderbouw	Bovenbouw	Examenjaar	Na je examens
Je zit in een klas met alleen maar zittenblijvers. Iedereen kent elkaar al; jij voelt je niet thuis.	De decaan bij jou op school heeft een burn-out en is de komende maanden niet op school.	Die nieuwe knappe gymdocent(e) ziet jou ook wel zitten. De andere docenten komen achter jullie affaire en je wordt geweigerd voor de eindexamens!	Je hebt een opleiding gedaan waar nu geen werk in te vinden is, dus je wilt een andere opleiding gaan doen. Je hebt daar echter geen geld voor!
Je wordt gepest en je voelt je niet op je plek op je nieuwe school.	Je school heeft geen informatie over open dagen voor het mbo, hbo en universiteiten, waardoor je niet weet waar en wat je kunt studeren.	Een maand voor de eindexamens word je ernstig ziek en het lukt je niet te leren voor de examens.	Je bent ergens aan het werk, maar omdat je voor een slechte opleiding hebt gekozen, kun je je werk niet goed doen.
Je hebt een docent die de pik op jou heeft. Het is wel je favoriete vak! Dat werkt dus niet lekker.	Je ouders willen graag dat je het familiebedrijf gaat overnemen. Jij durft niet te weigeren, maar wilt het eigenlijk niet.	Je drinkt te veel alcohol, je gaat naar te veel feestjes: gaan je examens hier onder lijden?	Je wil advocaat worden, omdat je bij een advocatenkantoor stage hebt gelopen. Maar, je studeert al bedrijfskunde, omdat je dan bij je ouders kon blijven wonen.
Al je mentoruren vallen uit en je weet niet waar je terecht kan met je vragen over school.	Je wist niet welk profiel je moest kiezen, dus koos je die van je beste vriend(in). Nu kom je erachter dat je andere vakken wil volgen.	Verrassing: je krijgt een kind! De bevalling staat gepland op de eerste dag van de examens	Je kent je eigen talenten niet, en daardoor weet je niet wat je kunt. Je verveelt je een beetje in je huidige baan.
Je had een hogere Cito-score dan verwacht, dus krijg je een hoger schooladvies. Eigenlijk had je een lager niveau gedaan: het is nu te druk en te moeilijk.	Je krijgt een toffe stage aangeboden in het buitenland, maar door je vakkenpakket spreek je de taal in dat land niet.	Foute vrienden, oh oh! Je slikt te veel lessen en je hebt de deadline voor het inleveren van je profielwerkstuk of stageverslag gemist.	Je hebt altijd in een kleine klas gezeten en op een kleine school, maar nu je in een groot bedrijf werkt, mis je de persoonlijke aandacht van je middelbare school.
Je moet een profiel kiezen voor in de bovenbouw, maar je kunt niet scheikunde én geschiedenis kiezen. Dat zijn je favoriete vakken!	Je wordt insta-famous. De bakken met geld stromen binnen. Foto's maken kost eigenlijk veel tijd, en nu heb je geen tijd meer om te leren.	Je wint de finale van Holland's Got Talent! Je hebt nu toch geen schooldiploma meer nodig?	Je hebt geen relevante stageplek of (bij)baan gehad tijdens je opleiding, waardoor je tijdens je werk belangrijke kennis en vaardigheden mist.

4.3.2 Toelichting en bevindingen bij de fasen

Onderbouw

Problemen in de onderbouw gaan vooral over het niet kunnen vinden van je weg op school. Deelnemers gaven aan dat in de onderbouw meer aandacht besteed moet worden aan groepsprojecten, zodat alle scholieren mee kunnen komen in de klas. Door buddyprojecten - waarbij ouderejaars worden gekoppeld aan een brugklasleerling, of schoolreisjes te organiseren - kan er ook voor worden gezorgd dat elke scholier zich op zijn/haar plek voelt op school. Scholieren vinden het fijn als er contact is tussen primair onderwijs (PO), VO en ouders: als er gesprekken gepland worden, is er een 'doorlopende leerlijn' rondom LOB. Scholen hoeven dan niet het wiel opnieuw uit te vinden; ze kunnen inspelen op informatie die al beschikbaar is. Kennismaking en vertrouwen zijn daarbij sleutelwoorden: als scholieren zich thuis voelen, durven ze sneller op hun contactpersonen af te stappen.

Bovenbouw

Problemen in de bovenbouw hebben met name betrekking op situaties waarin een scholier niet weet wat hij/zij leuk vindt, of onderwijs volgt wat niet aansluit op zijn/haar interesses. Hierin zien scholieren een grotere rol weggelegd voor LOB, waar ook 'maatwerk' om de hoek komt kijken: het aanpassen van het onderwijsprogramma op de kennis, kunde en behoefte van de scholier. De schoolloopbaan van een scholier moet in die lijn beter aansluiten op zijn/haar interesses, of school moet de scholier begeleiden bij het ontdekken van zijn/haar interesses en kwaliteiten. Praktisch gezien kan dit door het opdoen van praktijkervaring en het kennismaken met de arbeidsmarkt.

Tijdens de examenperiode

De gepresenteerde situaties tijdens het examenjaar hadden veelal een creatieve of ludieke inslag, maar ze waren daardoor niet ondenkbaar. Omdat de situaties elk vrij uniek waren, boden de deelnemers vaak maatwerkoplossingen, zoals het aanpassen van het rooster op de behoefte van de scholier, extra stimulans tijdens coachingsgesprekken, of het inschakelen van externe partijen voor de informatie en selectie van minder populaire opleidingen. LOB als 'waarschuwing' werd ook genoemd als voorbeeld van het behoeden van de 'gevaren' die kunnen optreden tijdens het examenjaar. Stages en opdrachten in het buitenland, behoorden tevens tot de aangeboden mogelijkheden. De dynamiek tussen oriëntatie en begeleiding begint in deze fase te verschuiven: scholieren hebben nog steeds behoefte aan oriëntatie van minder bekende mogelijkheden, maar zien tegelijkertijd dat ze zelf hun voorgestelde opties missen op hun school. Het unieke karakter van de stellingen droeg daarom niet alleen bij aan de creativiteit van de oplossingen, maar ook aan het verbeeldingsvermogen van de deelnemers.

Na het behalen van je diploma

De aanwezige deelnemers waren het collectief eens over het volgende: beroepskeuze is een van de grootste doelen van LOB. Het verkrijgen van een 'verkeerde' baan is daarom een direct gevolg van 'slechte' LOB, aldus de aanwezigen. Interesses ontdekken door het aangaan van buitenschoolse activiteiten, voorlichting over de beschikbaarheid van banen en het aanbieden van keuzegidsen, waren daarom aangedragen voorbeelden.

Scholieren herkennen ook deze voorbeelden, omdat ze putten uit de beschikbare hulpmiddelen die hun eigen school al biedt. Meer interessante oplossingen, waren: het verplichten van de maatschappelijk stage; het gebruik van duidelijk zichtbare intekenlijsten; de 'LOB-dag' of 'LOB-markt' op scholen zelf (in tegenstelling tot het bezoeken van banenbeurzen); vakdocenten die vanuit intrinsieke motivatie praten over mogelijkheden op de arbeidsmarkt bij het succesvol afronden van, en interesse in, het specifieke vak; carousselstages (meerdere plekken bezoeken in dezelfde tijd). Ook deze ronde sprak meer tot de verbeelding van de scholieren, omdat 'na de examens' een fase is waar de deelnemers enkel over konden speculeren: het zijn immers scholieren die nog onderwijs volgen.

4.3.3 Opbrengsten overige rondes

Wat kunnen tien richtlijnen voor LOB zijn?

Tijdens het debat stond het wettelijk vastleggen van LOB stevig ter discussie. Ongeveer de helft van de scholieren gaf tijdens het debat aan geen voorstander te zijn van het vastleggen van de invulling van LOB. Die vrijheid moeten scholen hebben, zodat ze maatwerk kunnen bieden. Het debat werd vaak geconcludeerd met het voorstel om richtlijnen voor LOB vast te leggen, waar scholen van mogen afwijken. Vanwege die resultaten heeft het LAKS tijdens de laatste drie Scholierencongressen aan de deelnemers de opdracht gegeven om maximaal tien richtlijnen voor LOB te bedenken. De meest voorkomende of opvallende richtlijnen zijn als volgt: een verplicht aantal uren LOB per scholier, een verplichte - voor de scholier relevante - stage, verlof voor het bezoeken van LOB-activiteiten (zoals open dagen), jaarlijks verplichte bijscholing voor decanen (of soortgelijke functies), LOB vanaf de brugklas, ouders betrekken bij de loopbaanbegeleiding, LOB verwerken in alle vakken, verplichte kennismaking met ervaringsdeskundigen (studenten of werkenden), het betrekken van docenten en scholieren bij de totstandkoming van beleid op LOB. Aangezien dit onderdeel op drie Scholierencongressen is behandeld kan het LAKS hier geen uitspraken aan verbinden. Het was echt erg waardevol om dit gesprek met scholieren te voeren en te horen hoe betrokken scholieren zijn bij de invulling van LOB. Het LAKS hoopt dat scholen meer ruimte geven aan inspraak van scholieren op het beleid omtrent LOB.

Op welke manier kan LOB worden gehandhaafd?

Op meerdere momenten tijdens de Scholierencongressen werd door scholieren aangegeven dat scholen de ruimte moeten hebben om zelf invulling te geven aan LOB, vooral vanuit de wens dat LOB maatwerk moet zijn en per scholier kan verschillen. Vaak werd dan wel de zorg geuit dat, door scholen die vrijheid te geven, de opdracht om LOB te verzorgen niet door elke school even goed wordt uitgevoerd. Meerdere scholieren opperden daarom om controle op LOB een grotere rol te laten spelen en, vooral belangrijk, om scholieren daar meer bij te betrekken. Het LAKS wilde graag weten hoe, volgens scholieren, die controle er uit kan zien. Daarom hebben groepjes scholieren de opdracht gekregen daar drie manieren voor te bedenken. Enkele voorbeelden waren als volgt. De Onderwijsinspectie voert onaangekondigde gesprekken met het personeel en scholieren over LOB. School schrijft een evaluatierapport over LOB, en deelt dit met de Onderwijsinspectie en scholieren. De leerlingenraad op school verzamelt de mening van scholieren over LOB en voert hierover een gesprek met de schoolleiding.

Tevens wordt door meerdere deelnemers voorgesteld om jaarlijkse bijscholing voor decanen te verplichten, in de hoop gegarandeerd te zijn van een decaan die over veel informatie en kennis beschikt. Eén suggestie werd meerdere malen gedaan, namelijk de suggestie om te onderzoeken of een groot aantal studenten dat uitvalt in het vervolgonderwijs van een selecte groep scholen komt. Deze scholen moeten vervolgens gedurende een periode door de Onderwijsinspectie onder toezicht worden geplaatst.

5. BEVINDINGEN

De verschillende onderdelen van de Scholierencongressen hebben veel informatie opgeleverd. Het overgrote deel van de resultaten is eerder in dit rapport beschreven. Het LAKS heeft getracht hier een klein aantal bevindingen uit te halen die van belang zijn voor de toekomst van en het gesprek over LOB. De bevindingen gaan enerzijds over de inhoud en de invulling van LOB, en anderzijds over maatschappelijke thema's die ook bij LOB spelen en waarover het gesprek ook op scholen gevoerd moet worden.

Een eerste, en tevens interessante bevinding, is dat scholieren een zeer beperkte versie van LOB krijgen op school, en daardoor niet weten dat het om meer gaat dan enkel profielkeuze en studiekeuze. Slechts een handjevol van onze bezoekers heeft een decaan op school die meerdere vormen aanbiedt, of een coach die als constant aanspreekpunt geldt. Is LOB daarmee gemakkelijker te categoriseren? Het LAKS denkt van niet. De vraag is hoe en of dit als een probleem gezien kan worden.

Profiel- en studiekeuze is belangrijk, maar biedt enkel een aantal kaders of opties (denk aan de Kompas Keuzegids). Talentontwikkeling is daarentegen niet te categoriseren. Het is ook niet gemakkelijk in te richten binnen een school. Een tweede bevinding heeft daarom te maken met de manier waarop LOB wordt ingericht. Vaak bieden scholen een beperkt pakket of spelen ze in op de behoefte van de scholier (vraaggestuurd). Juist een ruim aanbod zorgt voor aanvullende keuzes: het is ook belangrijk om te weten wat je niet leuk vindt. Vooral bij talentontwikkeling is het interessant om te leren van elkaar, en te leren van mensen buiten de school. Scholieren schijnen meer te voelen voor inspiratie, dan voor informatie.

Een andere bevinding is de beperkte blik op de manier waarop LOB wordt aangeboden. Een aspect hiervan is de contactpersoon: de 'decaan', die vaak geassocieerd wordt met een man. Stereotypen zijn verder: zit in zijn hokje, alleen op afspraak bereikbaar en is vaak geen docent. Een alternatief zou zijn - tevens aangedragen door scholieren: een docent die lesgeeft en ook decaan is, maar zich niet volledig kan richten op zijn of haar taken. Vervolgens is er daarbij nog de coach die ook docent is, waarbij er gerichte vormen van gesprekken zijn. Uit de congressen bleek echter dat er ofwel geen behoefte was aan zo'n coach (omdat het niet past binnen het huidige plaatje), ofwel dat de coach een goede toevoeging is aan het onderwijs, wat weer onderschreven werd door de scholieren die al een coach hadden sinds de brugklas. Opvallend is dat tijdens het laatste Scholierencongres - de provincie Gelderland - enkele scholieren afstand deden van het concept 'decaan'. Ze merkten dat - door de term 'decaan' te gebruiken - de discussie niet ging over het belang van LOB, maar over eigenschappen van een decaan die niets zeggen over LOB. Uiteindelijk werd gesproken over het concept LOB-begeleider.

Tevens is uit de Scholierencongressen gebleken dat het relevant is om het gesprek over kansengelijkheid en het belang van maatwerk met betrekking tot LOB voort te zetten. Kansengelijkheid en maatwerk waren veel voorkomende thema's die de scholieren erg aan gingen, maar waarvan ze het ook moeilijk vonden om het een plek te geven in de discussie.

De stellingen die over deze thema's gingen, leidden soms tot verhitte discussies. Scholieren erkenden dat je loopbaan niet afhankelijk mag zijn van waar je vandaan komt, maar vonden tevens dat scholieren zelf een grote verantwoordelijkheid hebben in het voorbereiden op het vervolgonderwijs. Wel werd geconcludeerd dat LOB - en daarmee de school - een grote rol kan spelen in het wegnemen van die ongelijkheid. De vraag is of scholen dit beseffen. Hierbij komt de discussie over maatwerk om de hoek kijken. Veel scholieren vinden dat LOB maatwerk moet zijn, en aangepast moet worden aan de behoeften en situatie van de scholier. Passen scholen LOB al op een dergelijke manier toe? Zien scholen dat - door LOB op deze manier te benaderen - scholieren van verschillende achtergronden toch op gelijke wijze kunnen worden toegeleid naar een vervolgstap? Het LAKS wil dit gesprek vaker aan de orde laten komen bij andere betrokken instanties en hoopt tevens dat deze discussie gevoerd gaat worden op school.

6. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Op basis van de resultaten en de daaraan gekoppelde bevindingen is er aantal zaken die het LAKS wil meegeven aan alle betrokken actoren, namelijk de schoolleiding, docenten, decanen, beleidsmakers, de politiek, maar natuurlijk ook aan de scholier zelf.

6.1 PATRONEN

Het LAKS zou willen pleiten voor een grotere betrokkenheid van decanen bij scholieren, hetzij als docent, hetzij als ex-docent. Veel scholieren durven niet uit zichzelf op iemand af te stappen, zeker niet als het beeld ontstaan is dat de betreffende persoon slecht bereikbaar is. Het imago van een decaan is daarbij cruciaal, en het LAKS zou scholen en docenten willen meegeven op meer in te spelen op de -vrij cruciale- rol van decanen als coach en coördinator.

Tegelijkertijd hebben veel scholieren een goed beeld van wat ze willen, maar staan ze niet open voor nieuwe suggesties. Het is jammer als hun plannen dan mislukken. Als scholier is het daarom prettig als er niet alleen voldoende informatie is over de mogelijkheden die een scholier heeft, maar dat er ook door de school actief geïnvesteerd wordt in het aanbieden van kennis en informatie waar scholieren zich mee kunnen vergelijken, zoals een interne banenmarkt, een competentie- en ontwikkelgids, en gesprekken met oud-scholieren die al prettig op hun plek zitten. Andere patronen zijn:

- Scholieren hebben meer behoefte aan docenten die praten over het vakgebied en de mogelijkheden. Bij multi-disciplinaire studies is dat lastiger; daarbij kan de decaan weer een rol spelen.

- Een gemotiveerde docent heeft een enorme invloed op de keuzekwaliteit van de scholier, dus het LAKS zou graag zien dat er vanuit de scholieren meer energie is, om ook op de docent af te stappen met specifieke vragen over het vak dat de docent geeft en de mogelijkheden op de arbeidsmarkt. We verwachten -en hopen- dat docenten met trots zullen vertellen over hun vak als ze daar naar gevraagd worden.
- Het LAKS deelt graag het experiment om scholieren in het laatste blok in de onderbouw een proefprofiel te laten volgen, zodat hun profielkeuze bevestigd wordt, of dat je nog kan schuiven voordat je naar de bovenbouw gaat.

6.2 SCENARIO'S

Met dit rapport wil het LAKS een beeld schetsen van de visie van scholieren op loopbaanoriëntatie en -begeleiding. Door het aanvullend schetsen van scenario's, ontstaat er een mogelijk beeld van hoe het LAKS denkt dat LOB eruit zou kunnen komen te zien. Binnen dit toekomstbeeld - tevens om de titel van dit rapport te benadrukken - is een rol weggelegd voor zowel de individuele scholier, als onze achterban, docenten, decaanen (en alles daar tussenin), schoolleiders en beleidsmakers. We schetsen graag een drietal scenario's.

6.2.1 Geen verandering

Het aanbod en de inrichting van LOB blijft zoals het nu is. Er worden geen aanvullende afspraken gemaakt over juridische kaders waarbij LOB een 'minimale vorm' krijgt. De keuze voor een rolverdeling voor docent-decaan-coach blijft bij de school. Het verschil in aanpak zorgt wellicht voor een kansenongelijkheid voor de toelating naar vervolgonderwijs. Scholieren die meer mogelijkheden hebben gehad/genomen om te investeren in competenties en vaardigheden, zullen een relatieve voorsprong hebben op scholieren die niet die kans hebben gehad/genomen. Het aanbod voor keuzegidsen, maatschappelijke stages en open dagen komt niet in gedrang. Daarmee zal de dynamiek tussen vraag en aanbod (zowel in de arbeids- als opleidingsmarkt) niet wijzigen. Dit eerste geschetste scenario is volgens het LAKS onwenselijk. De mogelijkheden voor LOB zijn namelijk veel ruimer dan momenteel het geval is op scholen. De tevredenheid van scholieren over die mogelijkheden, loopt nog te ver uiteen. Waar een enkeling 'geluk' heeft met zijn/haar thuissituatie, intrinsieke motivatie, (aangeleerde) ambitie, of schooltype, kampen de meeste scholieren met een kennistekort over LOB en daarmee een gebrekkig aanbod van LOB. Het LAKS pleit voor een vergroot aanbod en daarmee voor een aanpassing van de manier waarop LOB op scholen georganiseerd is. In het eerste scenario, zullen de verzoeken van scholieren nooit aan bod komen. Het schetst echter wel een situatie waarin scholen nog steeds de (onderwijs)vrijheid hebben, die ze al hadden. De inrichting van LOB is daar onlosmakelijk aan verbonden. Dat kan negatief uitpakken voor sommige scholen.

6.2.2 Duidelijke rolverdeling

Er komt een duidelijke rolverdeling voor mentor, decaan, coach en ouders, met voldoende (financiële) ondersteuning en informatie voor elke rol. De 'doorlopende leerlijn' is al een concept binnen curriculumontwikkelingen: zo een doorloop van LOB zou ook de loopbaan van scholieren ten goede komen. Een verduidelijking van de rollen en verdeling van verantwoordelijkheden, zal op den duur

bijdragen aan zowel kennisverzameling, als kennisoverdracht. Die kennis hoeft dan niet beperkt te blijven tot enkel profiel- en studiekeuze, zoals nu het geval is op veel scholen. De versterking van de genoemde communicatie draagt tevens bij aan de manier waarop scholen en scholieren vertrouwen in elkaar krijgen. Vertrouwen en LOB gaan daarmee hand in hand: de middelbare school is niet alleen een kennisdomein, maar ook een sociale hub waar scholieren zichzelf ontdekken, elkaar ontdekken, en de wereld ontdekken. Als een ieder weet waar hij of zij aan toe is, wie er verantwoordelijk is voor wat, en bij wie er kan worden aangeklopt als er zijtakken ontstaan in de loopbaan, zal de dynamiek tussen school en scholieren versterkt worden.

6.2.3 Intensieve begeleiding

Scholieren worden 'aan het handje' gehouden tijdens hun LOB-traject en hoeven zich geen zorgen meer te maken over een gebrek aan kennis en inspiratie. Scholen hebben vrije invulling aan LOB, maar scholieren niet: er zijn verplichte ontwikkelstappen binnen loopbaantrajecten, terwijl scholen hun onderwijsvrijheid houden. Er is aan het begin van de schoolloopbaan duidelijke keuze wie de loopbaancoach wordt. De coach blijft hele loopbaan betrokken: er zijn regelmatig geplande gesprekken, verplichte stages en open dagen, reflectieverslagen, en groepsgesprekken. De scholier wordt volledig betrokken bij alle mogelijkheden die het vervolgonderwijs en de arbeidsmarkt bieden en het probleem van kansenongelijkheid wordt -aan de kant van de school- verholpen. Scholieren zullen aan alle kanten worden geholpen, worden meegenomen en worden geïnspireerd. De intensieve begeleiding zorgt ervoor dat scholieren altijd een goede keuze kunnen en zullen maken nadat ze hun middelbare schoolloopbaan hebben voltooid. Hoewel dit scenario veel kansen en mogelijkheden biedt, stelt het hoge eisen aan de scholier. Er zal door beide partijen meer tijd en geld moeten worden geïnvesteerd in het zoeken naar kansen. Daarbij geldt dat als een scholier al een duidelijke voorkeur heeft gemaakt voor een vervolgstap, de scholier gebonden blijft aan het LOB-traject wat de school verplicht moet aanbieden.

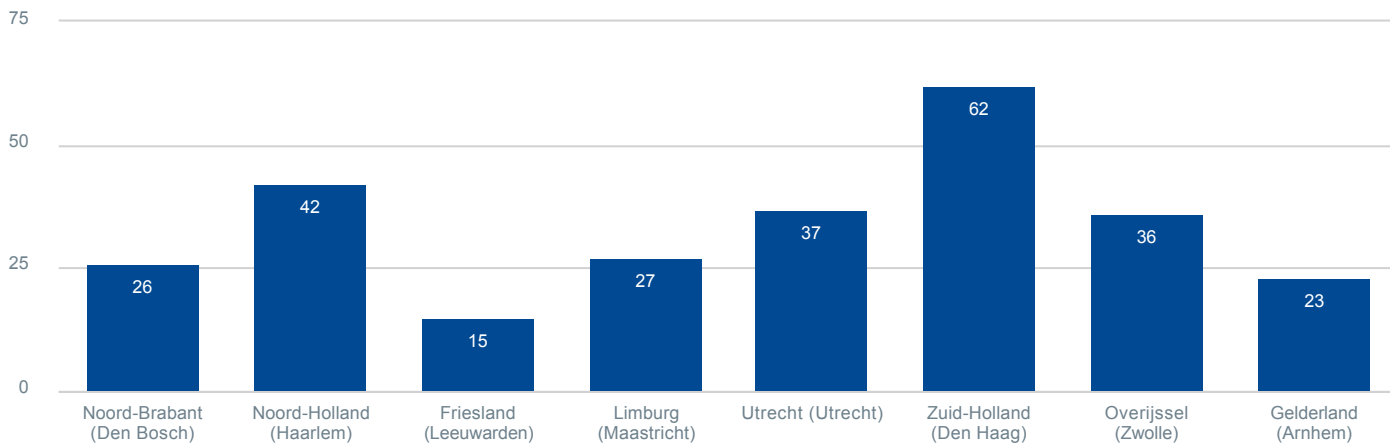
Deze drie scenario's zijn maar enkele mogelijkheden die LOB als instrument heeft. En, net als scholieren in het voortgezet onderwijs, kampen beleidsmakers en decanen vaak ook met informatietekort. Het LAKS brengt met dit rapport in kaart in hoeverre scholieren de mogelijkheden zien van hun eigen loopbaan, en de toekomst van LOB: het LAKS hoopt daarbij dat beleidsmakers, docenten, decanen en alle functies die daartussen vallen, ook zullen investeren in de toekomst van LOB, en daarmee in de toekomst van scholieren. Want, zo leerde Levensweg ons al: in het leven zijn er meerdere paden mogelijk; er zullen zeer waarschijnlijk onverwachte gebeurtenissen plaatsvinden, maar een ieder zal, met goede loopbaanoriëntatie en -begeleiding, het beste uit zichzelf kunnen halen.

LAKS to the Future

Bijlagen

Resultaten uit de enquête

Op welk congres ben je nu?

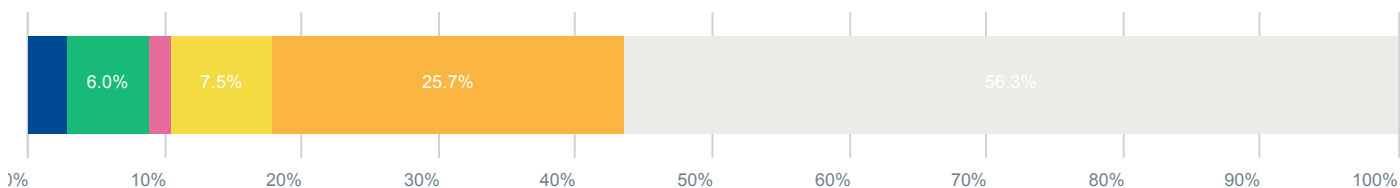

Observaties

Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

268

Welk schoolniveau doe je?

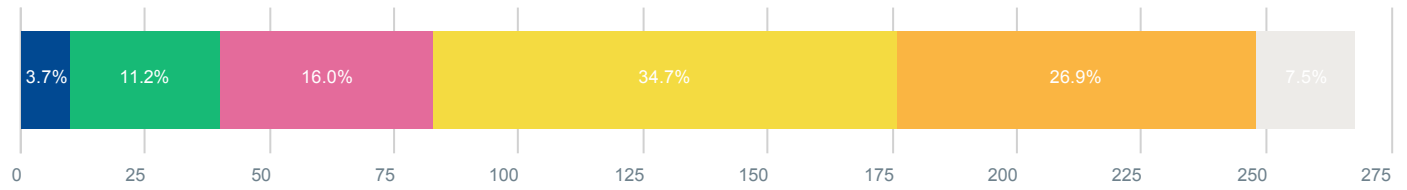
Observaties

Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

268

vmbo-BB	3.0%
vmbo-KB	6.0%
vmbo-GL	1.5%
vmbo-TL	7.5%
havo	25.7%
vwo	56.3%
praktijkonderwijs	0.0%

In welk schooljaar zit je?

Observaties

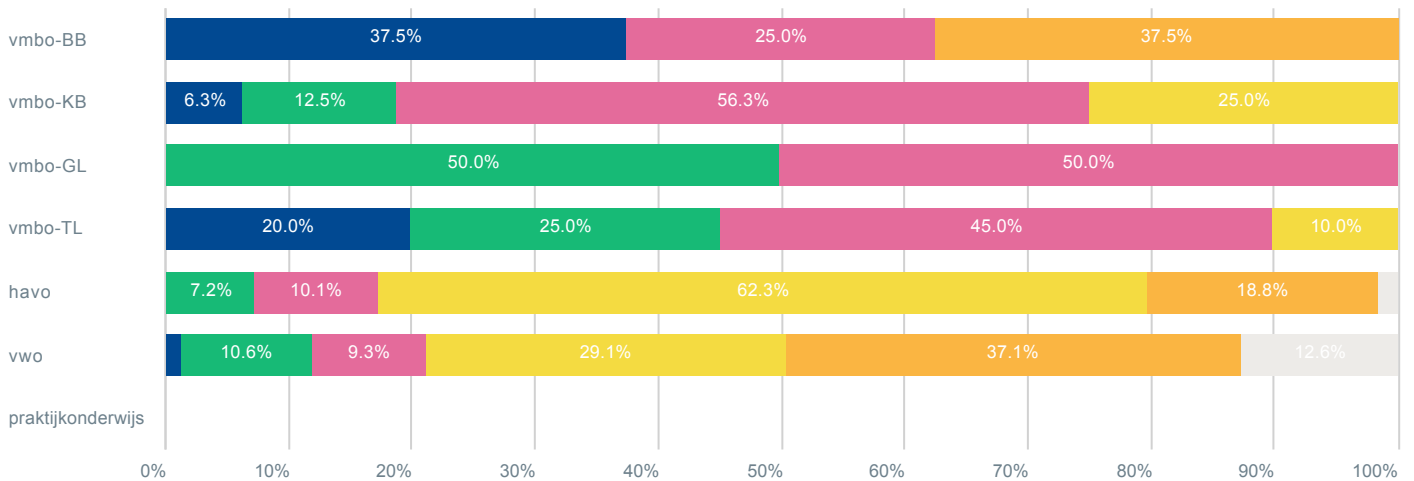
Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

268

Welk schoolniveau doe je?

Gekruist met 'In welk schooljaar zit je?'

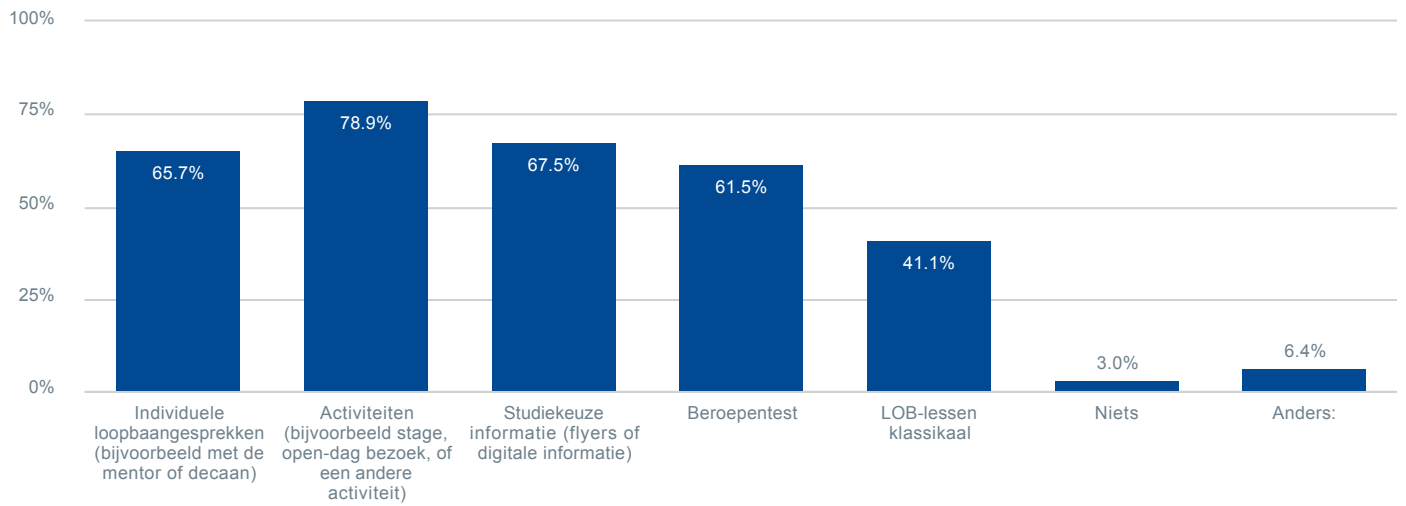
Observaties

Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

268

Vink aan wat jouw school aan LOB doet;

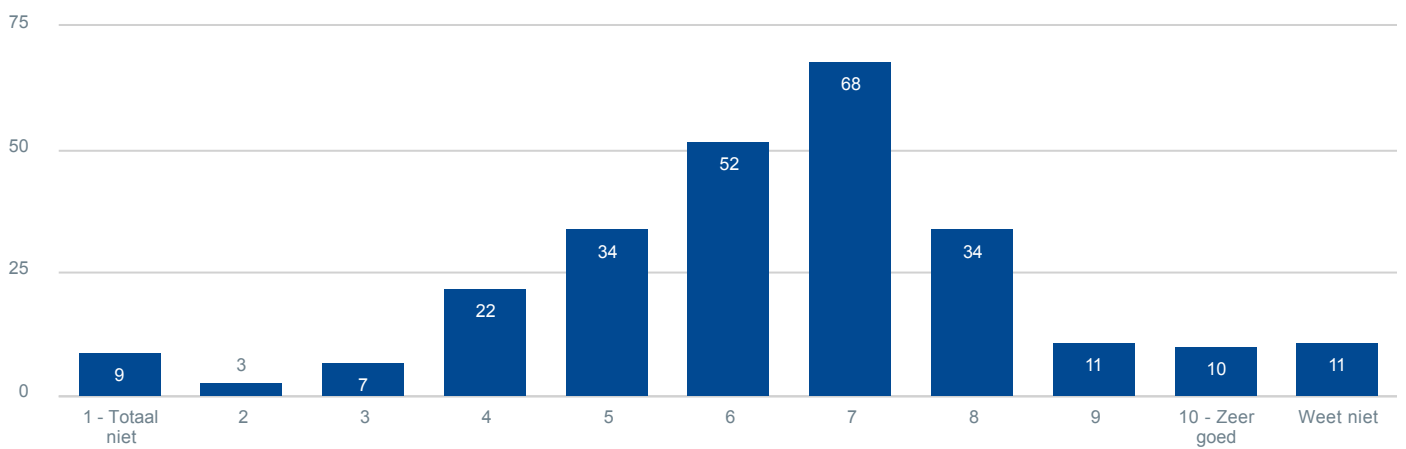
Observaties

Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

265

Activiteiten

Ik word voldoende begeleid bij mijn schoolloopbaan

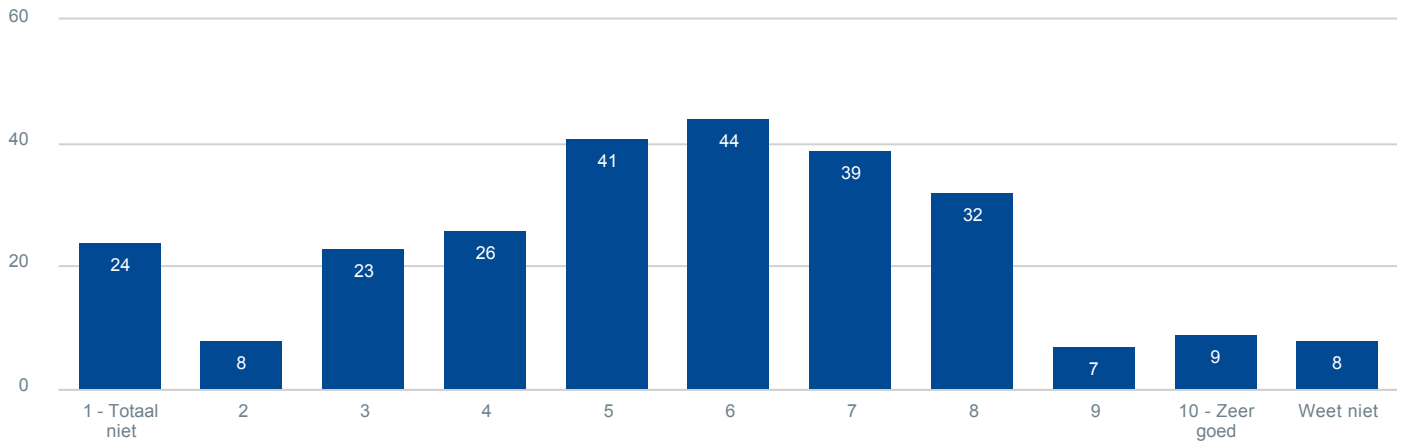
Observaties

Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

261

Activiteiten

Ik voer op school gesprekken over opleidingen die ik leuk vind

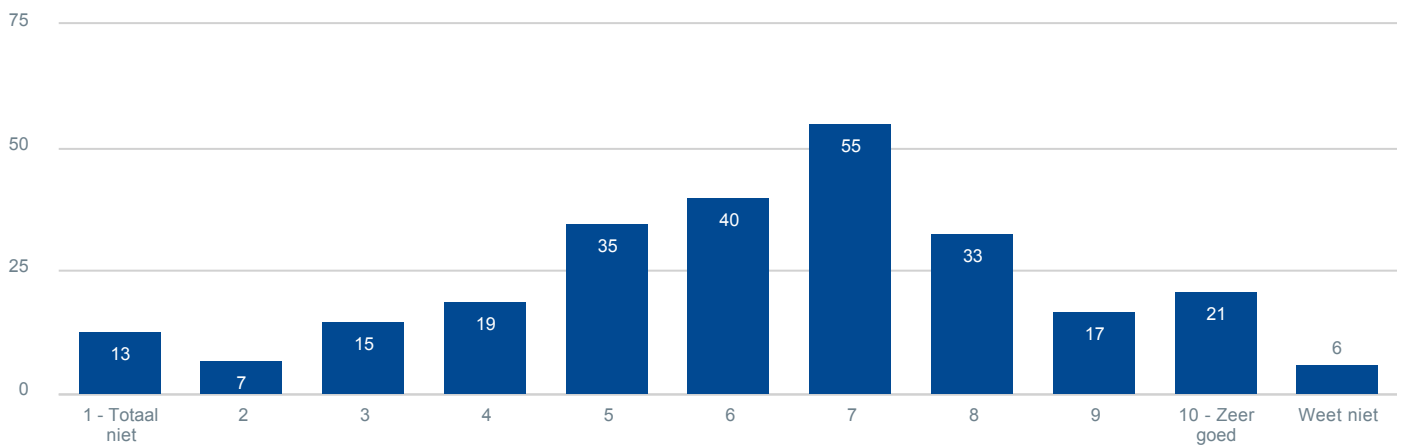
Observaties

Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

261

Activiteiten

Ik word op tijd door school uitgedaagd na te denken over mijn profielkeuze

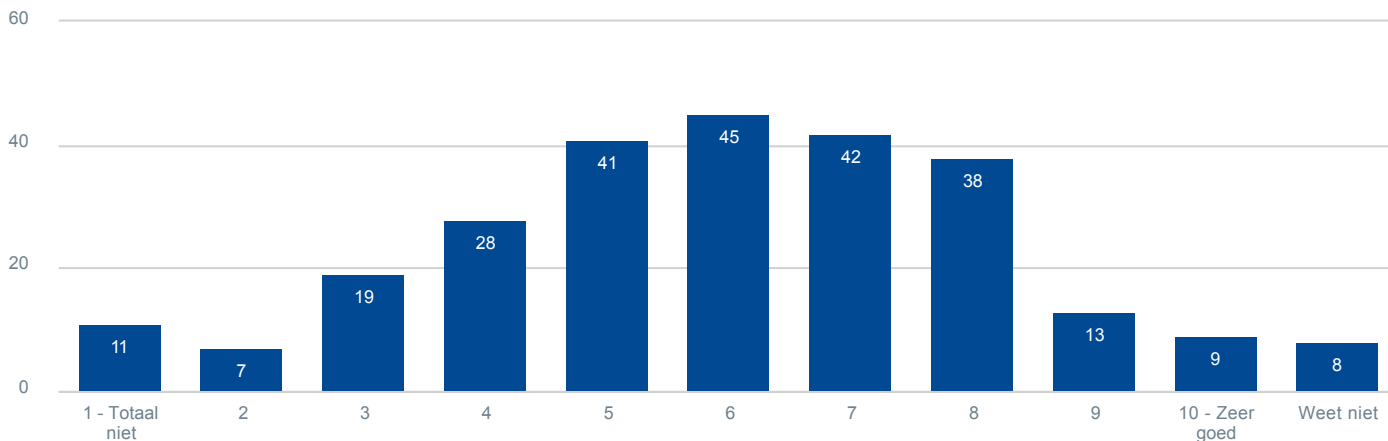
Observaties

Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

261

Activiteiten

School helpt mij uit te zoeken wat ik kan en wat ik wil.

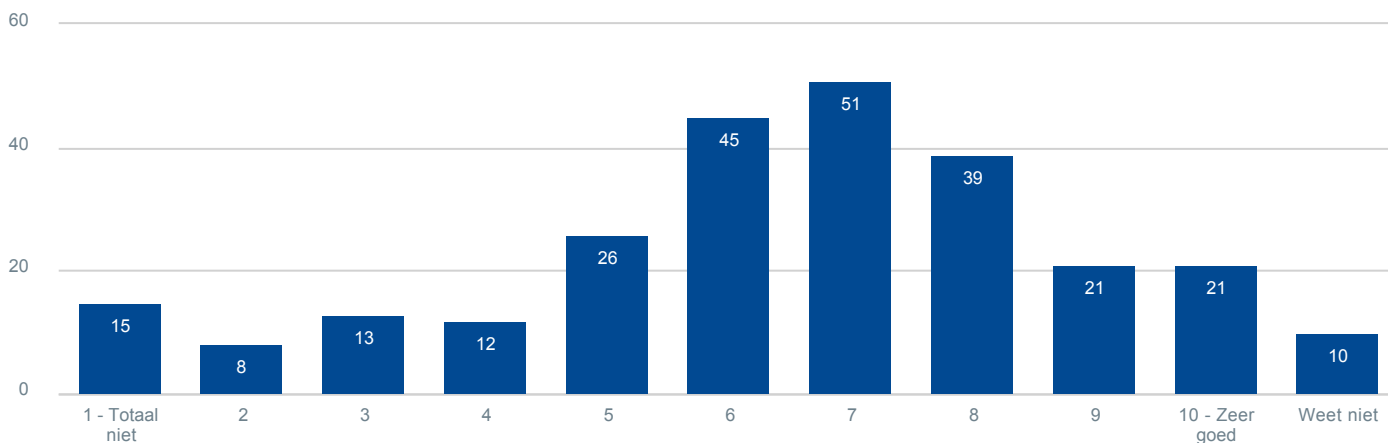
Observaties

Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

261

Activiteiten

Ik word door school gemotiveerd open-dagen of activiteiten te bezoeken die mij helpen bij het maken van een studiekeuze.

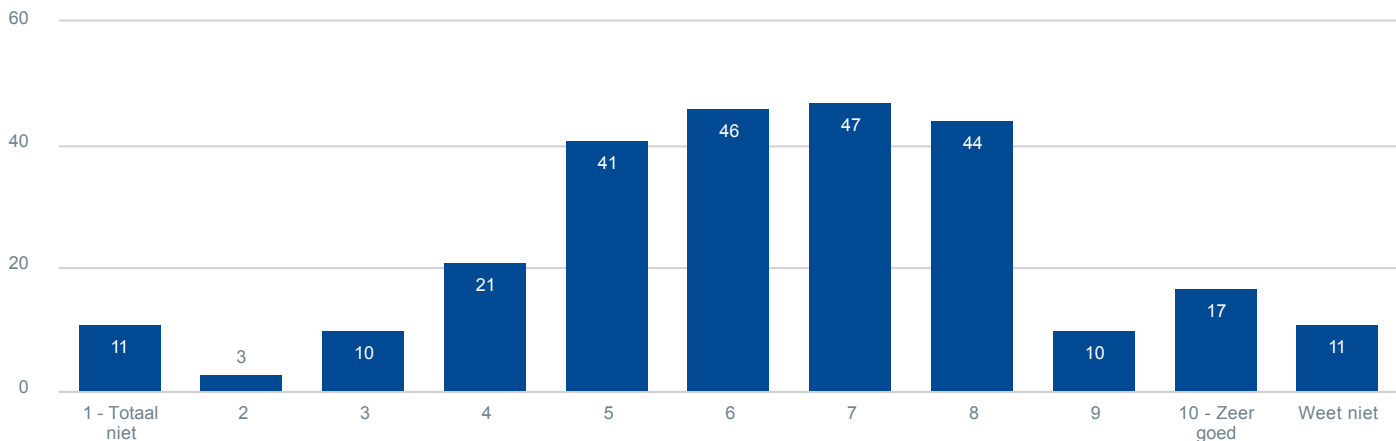
Observaties

Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

261

Activiteiten

Ik word op tijd door school uitgedaagd na te denken over mijn studiekeuze

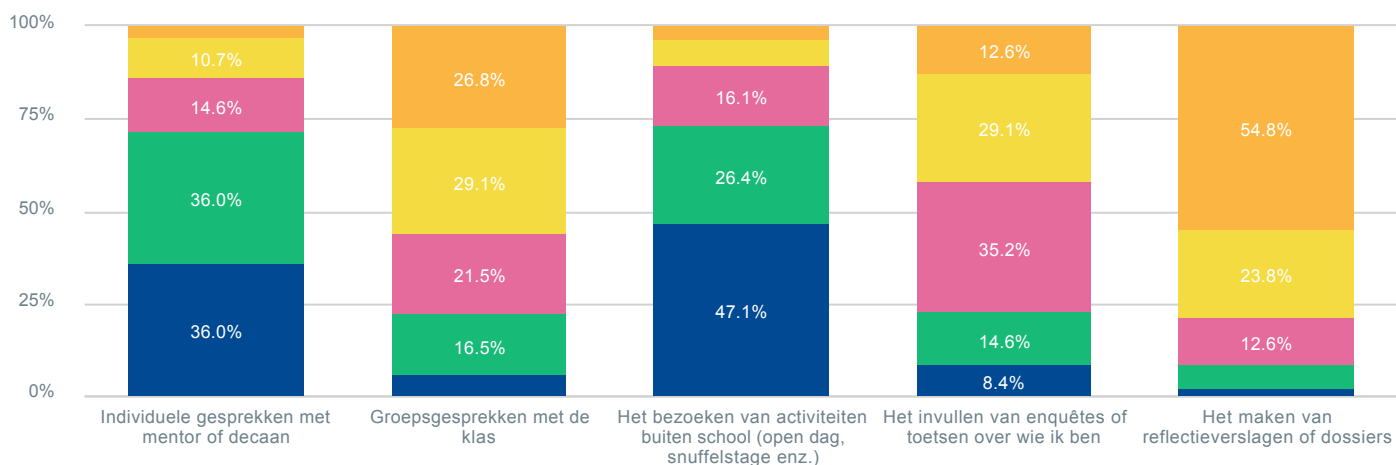

Observaties

Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

261

Ik vind de volgende activiteiten het belangrijkste voor mijn LOB (maak een top 5!)

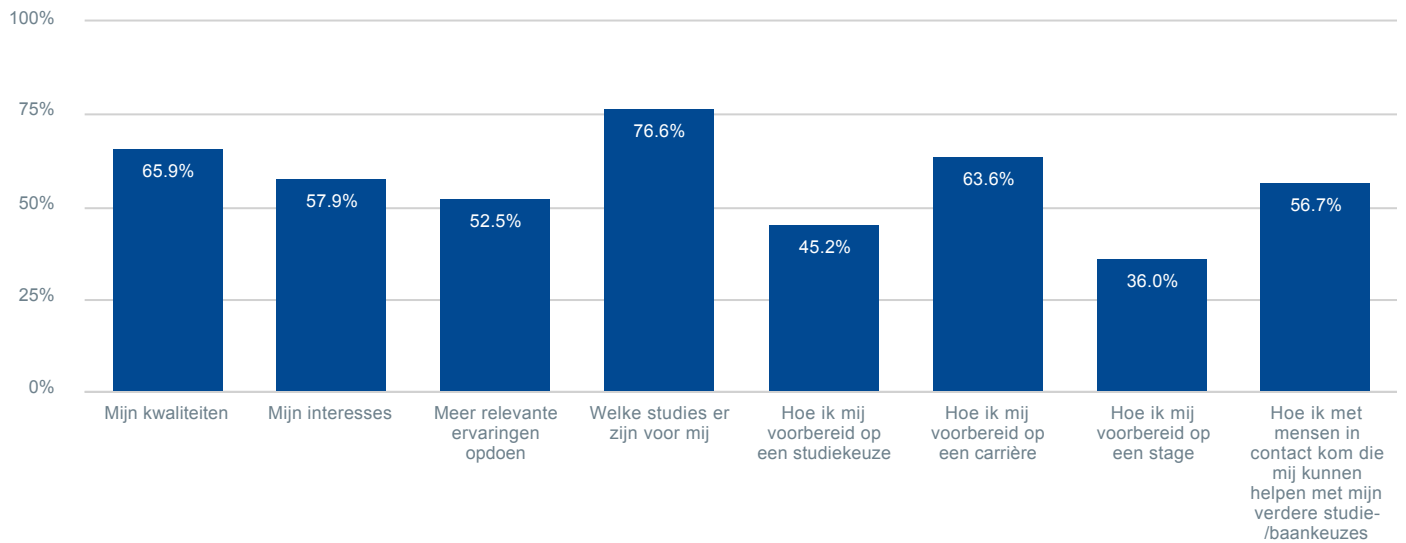
Observaties

Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

261

- Prioriteit 1
- Prioriteit 2
- Prioriteit 3
- Prioriteit 4
- Prioriteit 5

Ik wil meer leren over de volgende dingen (meerdere antwoorden zijn goed)

Observaties

Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

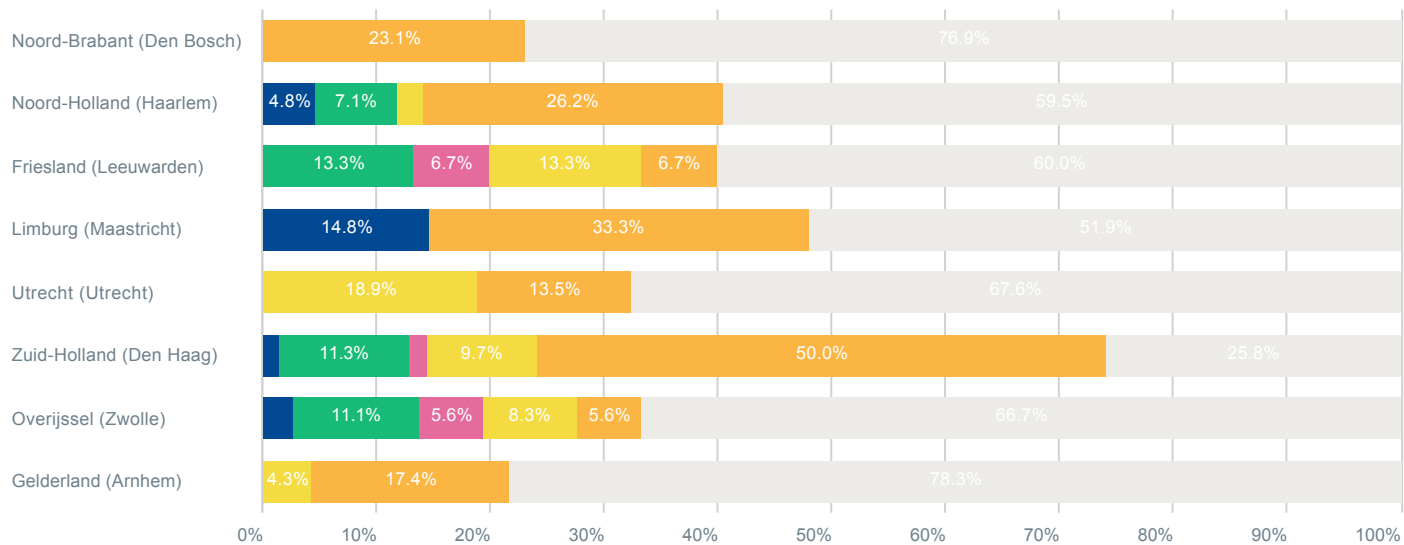
261

Vergelijkingsgrafieken

De volgende vergelijkende tabellen geven relatieve percentages: het aantal scholieren verschildt per congreslocatie.

Op welk congres ben je nu?

Gekruist met 'Welk schoolniveau doe je?'

Observaties

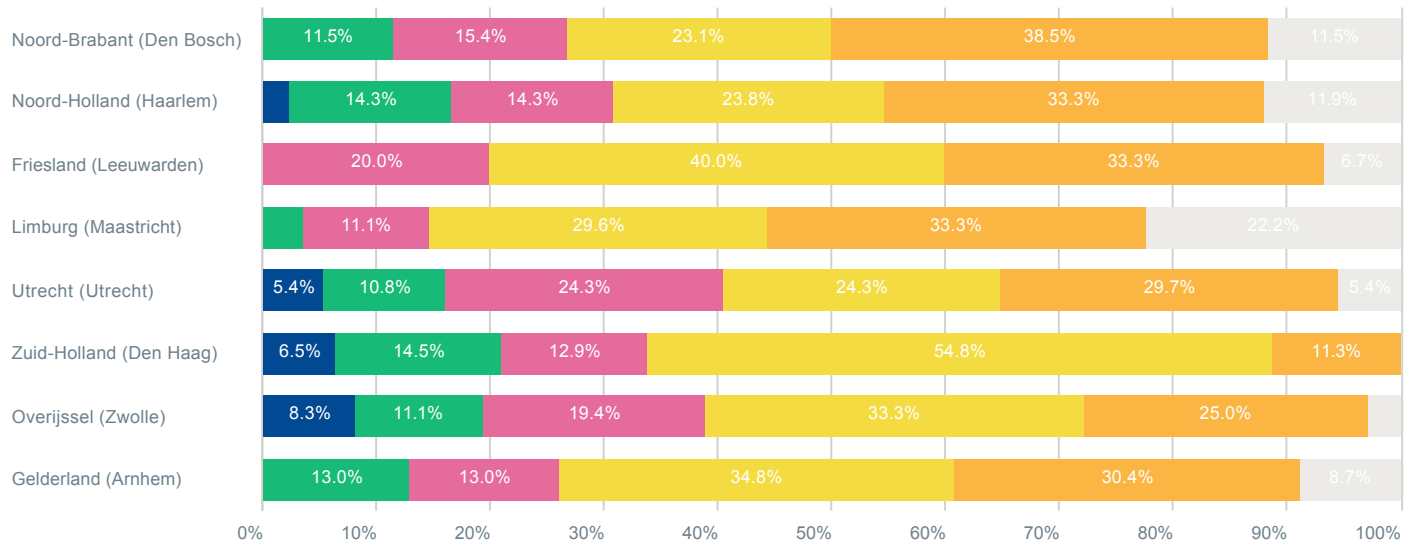
Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

268

- vmbo-BB
- vmbo-KB
- vmbo-GL
- vmbo-TL
- havo
- vwo
- praktijkonderwijs

Op welk congres ben je nu?

Gekruist met 'In welk schooljaar zit je?'

Observaties

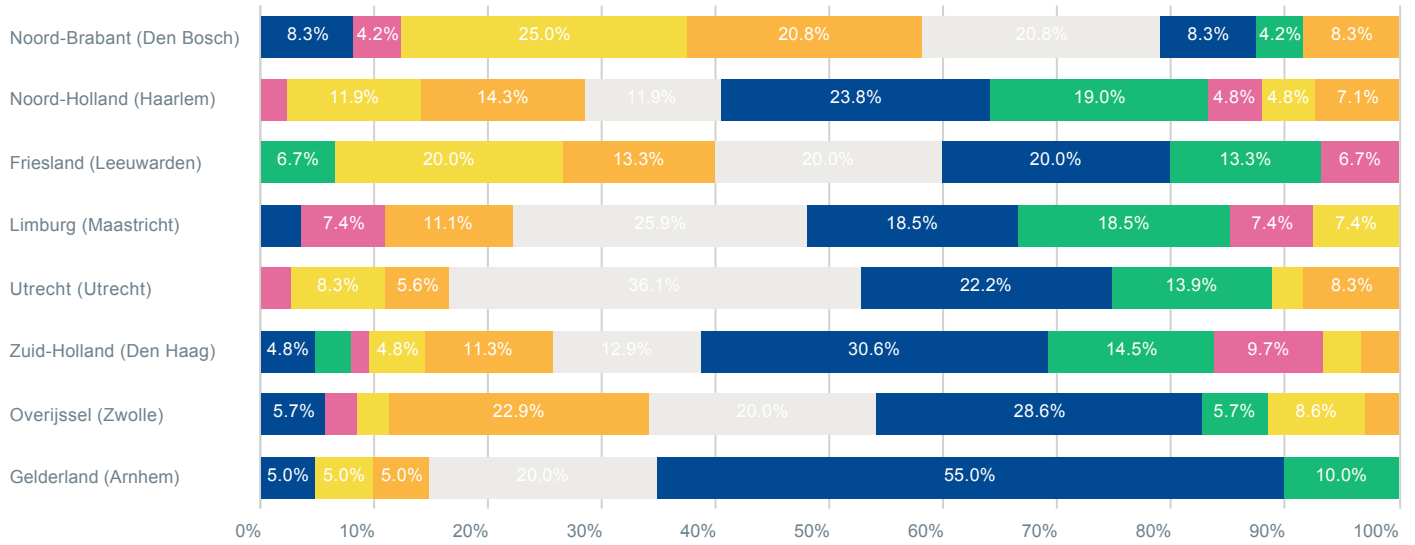
Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

268

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6

Op welk congres ben je nu?

Gekruist met 'Activiteiten - Ik word voldoende begeleid bij mijn schoolloopbaan'

Observaties

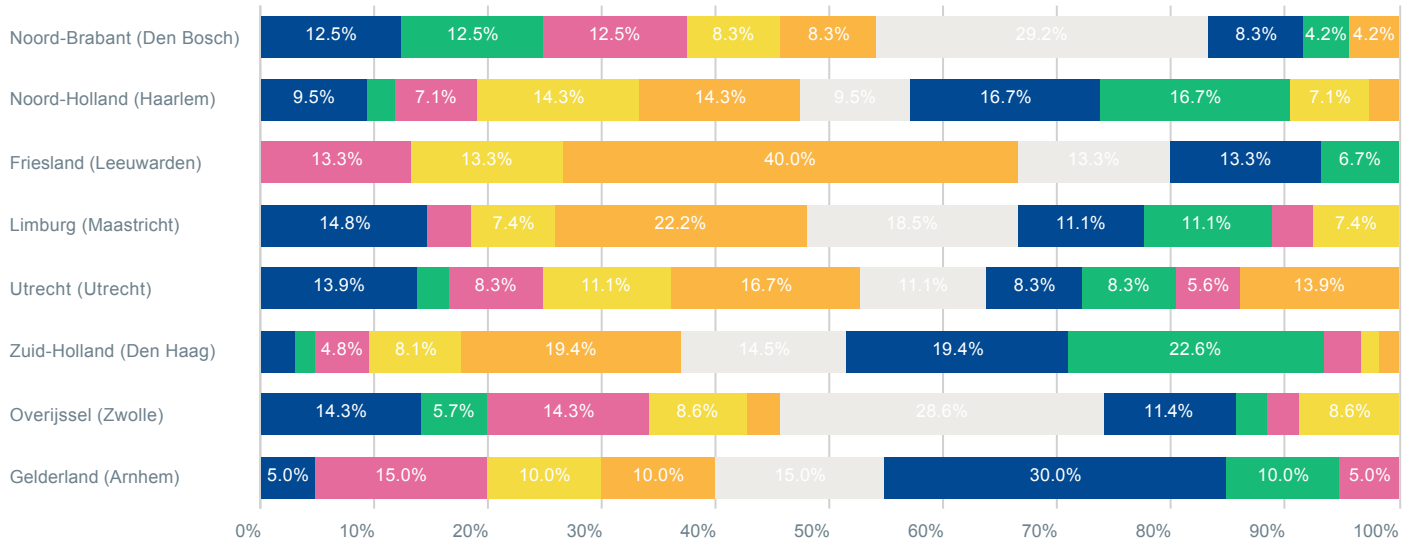
Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

261

- 1 - Totaal niet
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10 - Zeer goed
- Weet niet

Op welk congres ben je nu?

Gekruist met 'Activiteiten - Ik voer op school gesprekken over opleidingen die ik leuk vind'

Observaties

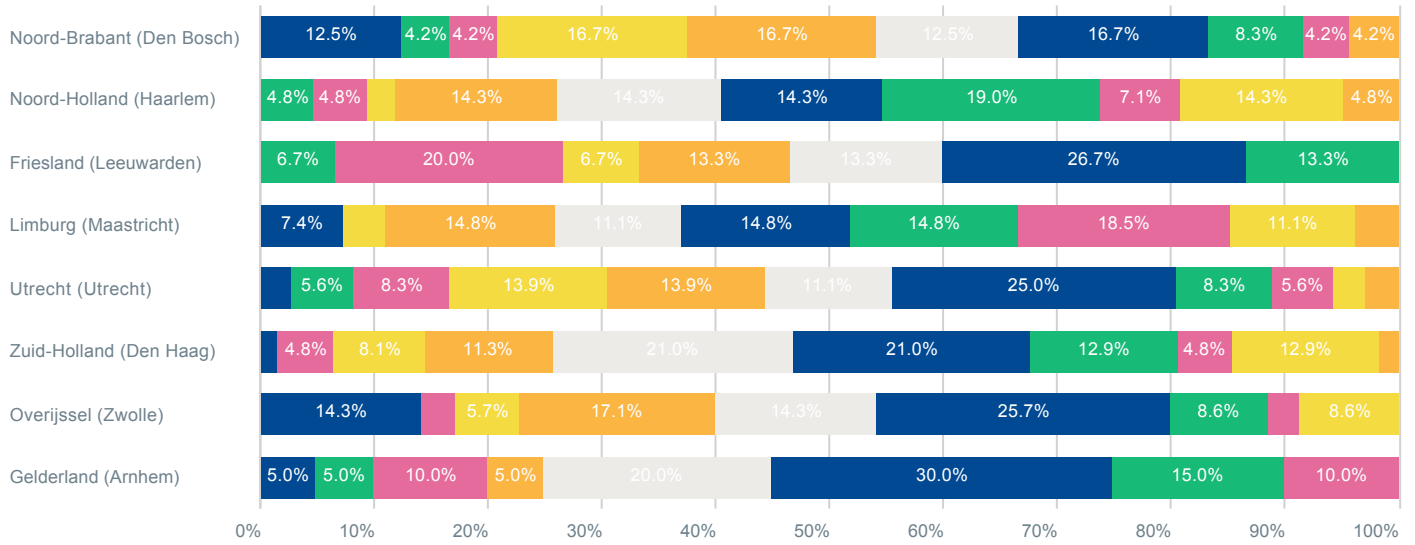
Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

261

- 1 - Totaal niet
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10 - Zeer goed
- Weet niet

Op welk congres ben je nu?

Gekruist met 'Activiteiten - Ik word op tijd door school uitgedaagd na te denken over mijn profielkeuze'

Observaties

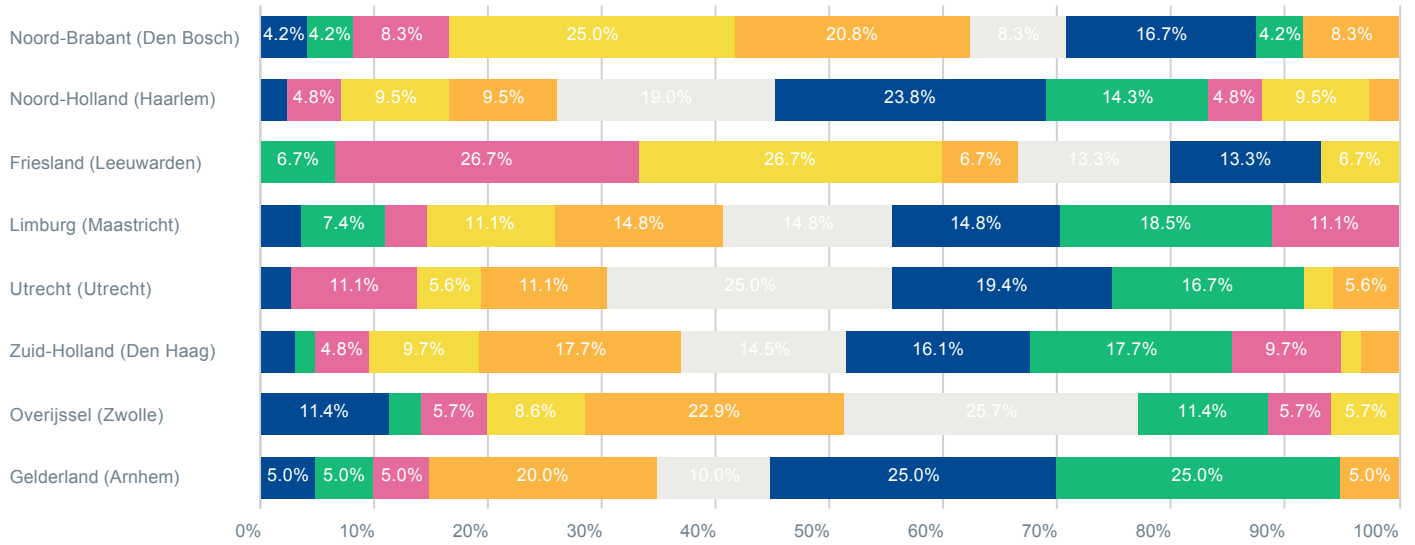
Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

261

- 1 - Totaal niet
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10 - Zeer goed
- Weet niet

Op welk congres ben je nu?

Gekruist met 'Activiteiten - School helpt mij uit te zoeken wat ik kan en wat ik wil.'

Observaties

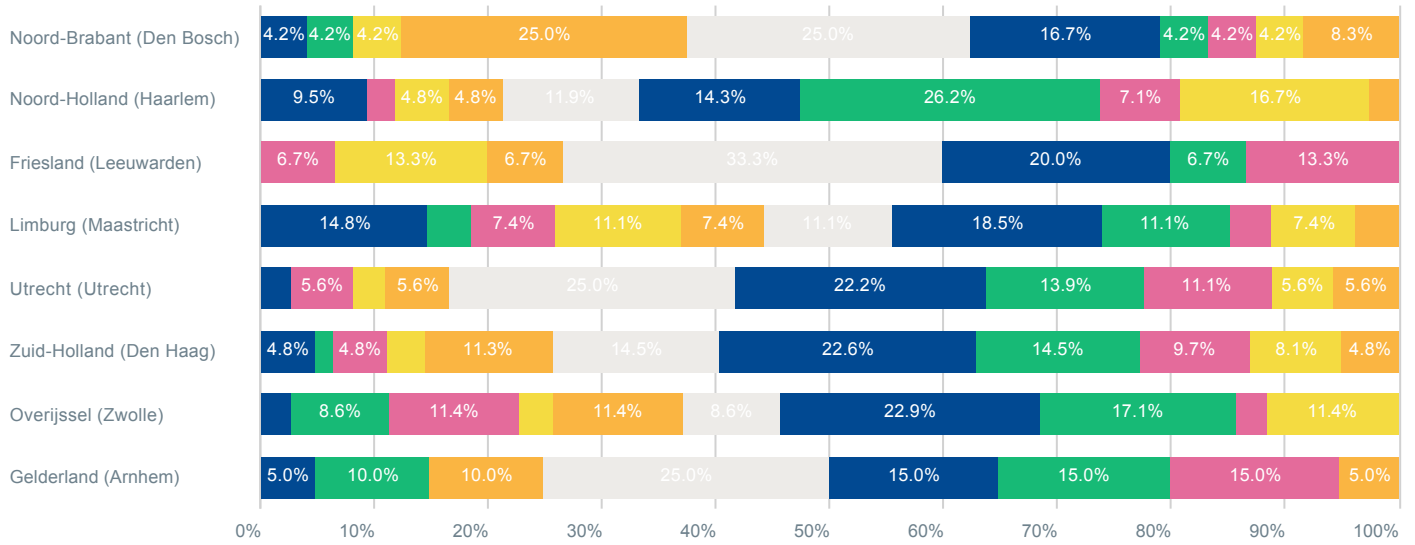
Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

261

- 1 - Totaal niet
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10 - Zeer goed
- Weet niet

Op welk congres ben je nu?

Gekruist met 'Activiteiten - Ik word door school gemotiveerd open-dagen of activiteiten te bezoeken die mij helpen bij het maken van een studiekeuze.'

Observaties

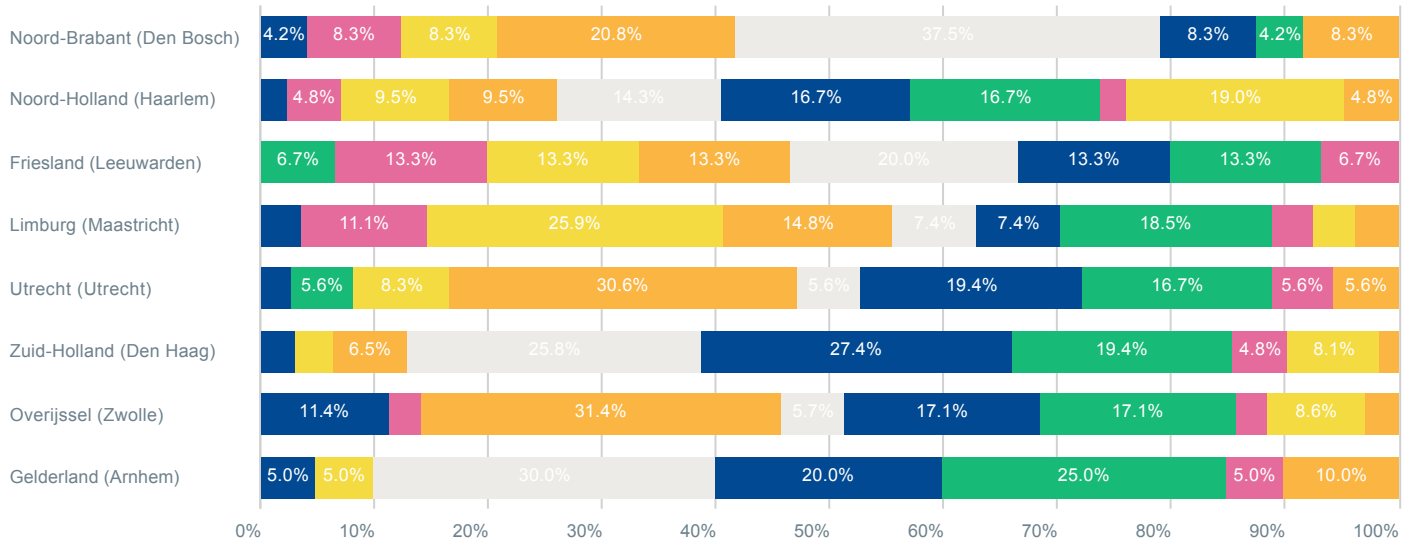
Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

261

- 1 - Totaal niet
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10 - Zeer goed
- Weet niet

Op welk congres ben je nu?

Gekruist met 'Activiteiten - Ik word op tijd door school uitgedaagd na te denken over mijn studiekeuze'

Observaties

Totaal Op welk congres ben je nu?: Alle

261

- 1 - Totaal niet
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10 - Zeer goed
- Weet niet